Ivan Gundulić

DUBRAVKA

Bulaja naklada

Dubravka

Ivan Gundulić

Sadržaj

ČINJEN'JE PRVO

ČINJEN'JE DRUGO

ČINJEN'JE TREĆE

Rječnik

Bilješka o autoru

Impressum

IMENA KOJA ULAZE U OVO PRIKAZAN'JE

RADMIO

SKUP PASTIRA

RIBAR

MILJENKO

LJUBMIR

DUBRAVKA

SKUP VILA

DIVJAK SATIR

GORŠTAK SATIR

ZAGORKO

LJUBDRAG

JELJENKA SATIRICA

BRŠTANKO

TRATORKO

VUK SATIR

STOJNA

PELINKA

PASTJERIĆI MALI, usve pet

GLASNIK

SKUP SATIRA

REDOVNIK

ČINJEN'JE PRVO

Skazan'je prvo

SKUP PASTIRA I RADMIO

RADMIO

Objavi, Danice, jasni zrak objavi,
čuj tihe vjetrice u ovoj Dubravi;
pršat su počeli po listju zelenu
zovući dan bijeli i dzoru rumenu.
O zvijezdo, najdraži od neba uresu,
ukaž' se, ukaži! Raskoše tve gdje su?
Žuđena Danice, objav' se, objavi!
I zvijeri i ptice, svaki te glas slavi;
sve te oči gledaju i srca sva hlipe
da nas svijeh opsjaju svjetlosti tve lipe,
da nam prije svane dan, blagi dan svečani,
i žuđen i čekan u ovoj svoj strani.

SKUP

Objavi, Danice, jasni zrak objavi,
čuj tihe vjetrice u ovoj Dubravi;
pršat su počeli po listju zelenu
zovući dan bijeli i dzoru rumenu.

RADMIO

Ovo dan je ki dohodi
jednom nami na godište,
u ki slatkoj mi slobodi
činimo ovdi svetilište[1] , -
slatkoj slobodi i od časti
i od uresa vjekovita,
u koj niče i uzrasti
Dubrava ova plemenita.
Sastaje se cića tega
skup od vila i pastijera,
i za od svijeh najljepšega
najljepša se od njih vijera.
Vijeraju se i jedine
dva najljepša ki se žele,
i od pira gozbe čine
obilne se i vesele.

SKUP

Objavi, Danice, ah veće objavi,
žuđeno tve lice u ovoj Dubravi!
Livade su uzeli[2] odjeću zelenu,
da obuku dan bijeli i dzoru rumenu.

RADMIO

Pod svirôku[3] ovčar mladi
danaske se glasi svuda,
reseć cvijetkom na livadi
krotkom stadu čela ruda.
Danas lijepe pastjerice
vijencem krune zlatne vlase,
po dubravah ter slavice
bude u slatke pojuć glase.
S dobrom kobi na dan ovi
težak, za teg da je uhiti,[4]

popijevajuć za volovi
teško ralo cvijetjem kiti.
Danaske se tanci staju,
danas poju slatke pjesni
i razlike igre igraju
u radosti i ljuvezni.

SKUP

Objavi, Danice, drag pogled objavi!
Eto cti cvjetice po ovoj Dubravi
i u miris, kî dijeli na busku zelenu,[5]
uzdiše dan bijeli i dzoru rumenu.

RADMIO

Ali suncem iz istoči
Dubrava ova ne svaniva, -
o Dubravko lijepa, iz oči
tvojijeh nami bio dan siva.
Tvu ljepotu od svijeh višu
svi pastijeri da prije vide
žude i žele i uzdišu,
i svuda te slidom slide.
Tim svi danas doletjeće
gdi tva sjaju suncem lica,
jeda komu s blage sreće
budeš draga vjerenica.
Doće, da gork trud rasladi
kon uresa tvoga slavna,
i Miljenko pastijer mladi
ki te verno služi odavna.
Dva mila ova, o Ljubavi[6] ,
tva sjedini slatka sila
na dan ovi u ki slavi
sloboda se naša mila.

Združ' s Miljenkom ti pastirom
lijepu Dubravku i gizdavu,
i obeseli srećnijem pirom
nas i našu svu Dubravu!

SKUP

Objavi, Danice, lijep ures objavi,
probudi slavice u ovoj Dubravi,
u žuber veseli po dubju zelenu
da poju dan bijeli i dzoru rumenu.

RADMIO

Ali, družbo, neka čut je
sad vesel'je sa svijeh strana,
pođ'te oglasit osvanutje
svud ovega blaga dana.
Svud se glasi i navijesti
da pr'je nego sunce zađe
svak na ovemu ovdi mjesti
na općenu se skupu nađe.
A uto ja ću poć spraviti
svetilište i sva ina
dostojno se čim slaviti
današnja će svetkovina.[7]

Skazan'je drugo

RADMIO I RIBAR

RIBAR

Čestiti pastiru, ti pjevat podrani,
er vodiš u miru pokojan tvoje dni;
ufan'ja, jaoh, a mâ nesreća ne stječe
pobjeguć iz doma, tukuć se daleče.[8]

RADMIO

Ko god si, ne cvijeli ni tvojijem nesrećam
kobi dan veseli ki 'e srećan svima nam!
Općena sloboda, vrh svega najdraža,
koju nam bog poda naš pokoj uzmnaža.
Nu ako si ti ribar, kô kaže vas čin tvoj,[9]
koja ti čini stvar k Dubravi doć ovoj?

RIBAR

Za shranit staros mû[10] i odahnut bez sile
u gnijezdu slatkomu slobode primile.
Primorja naša sva[11] u ništa sila zbi:
Dubrava sama ova vlada se po sebi.
Po njih svijeh srdita zvijer[12] trči i rži,
i grabi i hita i u noktijeh sve drži.
Ovdi čut zle zvijeri ni inoga glasa nî
neg što sam žuberi tih slavic na grani.
Tvrda u nas n'je kuća da od sile prihude
bludnika goruća ocu kćer sabljude.[13]
Ovdi n'je sirote ku sila potište,
ni se boji sramote ko ju sam ne ište.
Toliko 'e vladan'je silno u nas, da se ti,
žena, djeca, iman'je ne možeš tvoj rijeti.[14]
U mjesti je ovemu slobode čestit dar:
svak sebi i svemu svomu je gospodar.
Razlog, pravda i mjera svemu je zlato u nas,
prodava na nj[15] vjera, život se, duša i čâs;
duša i čâs ovuda ne ide za platom,
ni mjere u suda pritežu pod zlatom.

Stvari u nas tej nije kom voljan mož' se čut[16] ;
kupovat trijebi je[17] , ako hoć' odahnut.
Vrsta[18] ovdi svakoja u časnoj zabavi
sred mirna pokoja veselo boravi.
Tijem teško nam svime i lele vrh svega
pod jarmom teškime gospostva tuđega,
a blago svijem vami kî ončas s poroda
slobodni i sami sebi ste gospoda.
Da uzdrži višnja vlas u bitju vas tomu,
a tko ište zlo na vas zlo našo na domu!

RADMIO

Ti si doć mudro obrô, pr'jatelju, pod sjeni
od mjesta gdi dobro gosti su primljeni;
jer otkad najprije niče ova Dubrava,
i otkad se obstrije slobodnijem plotom sva,[19]
vjera u njoj krepak stan i nađe i steče,
s kôm je svak slobodan od sile najpreče.
Tim, goste, kad sreća donije te pr'jatelja
u ovi dan najveća kad nam su veselja,
pastijeri kad hode u skupu općenu
prislatke slobode slaviti spomenu,
najljepši kad pastir s najljepšom od vilâ
združi se i na pir družba im gre mila,
tanci se hitaju i poju tuj pjesni
i igre igraju razlike s ljuvezni,-
tim slid' me, pr'jatelju, er bih ja uzeo[20]
u općenu veselju da si i ti veseo.

RIBAR

Vjeran drug biću tvoj, jeda i ja mom trudu
drag pokoj u vašoj slobodi nać budu.
O Dubravo, slavna svima
u uresu slobodnomu,

lijepa ti si mojijem očima,
draga ti si srcu momu.
U veseloj ovoj sjeni
od čestitih tvojih grana
provesti je milo meni
dio najdraži mojijeh dana.
Tim raspinam mreže moje,
i u zavjet vješam vrše
na zeleno dubje tvoje,
po kom blazi vjetri prše.

Skazan'je treće

MILJENKO

Po listju počeli pršat su vjetrici,
po dublju veseli žubere slavici,
romonom kladenci zovu zrak sunčani,
izhode pod vijenci seljanke s gorani.
Pastijeri livadom uz dipli začinju,
klikuju za stadom lipotu vilinju;
a lijepe sve vile pod sjencom kraj vode
pod pjesni primile tanačce izvode:
dzora je, svaniva, ali jaoh, s istoči
meni dan ne siva iz drazijeh još oči.
Vjetrici uzdasi, žuber su tužbe mê[21] ,
suzâ se vir glasi romonom groznijeme;
plač pjesni, a stada misli su stravljene,
srdačce livada u željah ke zene;
nu bez mê jedine svitlosti čim stoju[22] ,
ne viđu[23] neg tmine i vječnu noć moju.
O Dubravko, sej Dubrave
jasna dzoro, svitli uresu,
od ljepote tve gizdave

gdi su rajski zraci, gdje su?
Dan ne sviće moj s danice,
ni mi sunce sja s istoči:
istok čelo, bio dan lice
a mê sunce tve su oči.
Da vas gorim, dubje pita'
i na dubju svaku granu
s moga ognja vjekovita
kolikrat im listje planu
Jak uzdrži pticu veska,
kom tanahni prut se oblijepi,
tako lipos tva nebeska
mene kroz tvoj ures lijepi.
Ah, u srcu je li tvomu
kâ spomena od mê vire,
i da u mjesti jes ovomu
jedan za te ki umire?[24]
Ali još, jaoh, i u svrsi
nemilosna mom životu
od kamena kažeš prsi,
kriješ rajsku tvu lipotu!

Skazan'je četvrto

LJUBMIR I MILJENKO

LJUBMIR

Miljenko, kuda toj tužeći sam hodiš?
što uzroči nepokoj u kom se nahodiš?
Ah, da li žalostan drug mili moj biće
veseo ušto dan svakomu osviće?

MILJENKO

Ljubmire, komu je suđeno tužiti
ne pozna ni čuje radosti na sviti[25] .
Ja služim gospoju sletjelu iz raja,
ali ona za moju vik[26] službu ne haja.
Za onom kâ meni prika je saviše
život moj stravljeni uzdišuć izdiše.

LJUBMIR

Miljenko, prosti mi, ludos je mrijet s tega;
sami smo uzrok mi svega zla našega.
Nesvijes je toj vrla zareć se u sebi
da je žena umrla[27] božica od nebi[28] ;
pastirica iz sela našega ovoga
tebe je zanijela s uresa miloga.
Pastijeri znaš da svi i vile gizdave
na dan se kupe ovi na mile zabave.
Bićeš ti, biće tu Dubravka gizdava,
kroz rajsku lipotu koja te skončava.
Veseo se zato kaži,
znaš običaj[29] kâ je mila
pastijer najljepši i najdraži
da najljepšu steče od vilâ.
Ti si lijep, lijepa ona; draga ona, drag si ti,
srca vam razdiona ljubav će združiti.

MILJENKO

Ne scijeni da slijepe toli oči imam ja
da ures mê lijepe ne poznam od raja:
sunce iz nje sja oči a dzora iz čela,
bijeli dan s istoči, pogleda vesela.
Tijem svud noć mrkla je gdi svijetli zrak gledan
n'je mê vil[30] , koja je sunce, dzora i moj dan.

Ljubmire, kud ti hoć', vodi me: s tobom grem,
mû lijepu da mi 'e moć pr'je vidit neg umrem.

LJUBMIR

Da, sa mnom hod' sada, i veće spravlja' pir
od našijeh livada najljepši kô pastir;
i ako strah dosle ima tvâ mladost, ostavi
košutam plasima u ovoj Dubravi.
Ali smjej i veća ufan'ja prilaga',
er ljubav i sreća smione pomaga.

MILJENKO

Tamni strah, jaoh, mene mlađahna ne tiri,
slobodan u stijene prošo bih sred zvirî...
A ne kaono stan smrknuti
i od života noć tamnoga
na zracijeh rasvanuti
jedinoga sunca moga.

LJUBMIR

Ne veće naprijeda, Miljenko! Nu pazi
s dragoga pogleda gdi ti dan izlazi.

MILJENKO

Sve vidim! Ah, sad, moj uzdaše ognjeni,
k môj želji prilijepoj ti vodac bud' meni,
pače se poteži leteći naprijeda,
ter i nje užeži srdačce od leda;
neka mi vjeruje da u ognju gorim vas,
u sebi kad čuje istoga ognja vlas.
Ah, život ki 'e draži, kad bi oganj moguć bil,

kî dušu mû spraži, užeći i mû vil.

Skazan'je peto

DUBRAVKA I SKUP VILA

DUBRAVKA

Lijepe vile, druge moje,
eto istječe dzora bijela,
dan čestiti svanuo je:
naresimo vijencim čela,
nakitimo cvijetkom vlase
skladno u slatke pojuć glase!

SKUP

Neka ljepos nami uzmnaža
od naprave pomnja mila,
ti najljepša, ti najdraža
bez cvijeta si cvijet od vila:
zene trator i ružica
sred rajskoga tvoga lica.
Slavicu u gori
i ti otvori
žuber medeni
lijepe zeleni,
u glas najviši
s nami bigliši,
hvaleći slave
dzore gizdave.

DUBRAVKA

Cvjeta cvijetje po sve kraje,
jasni se istok cvijetjem resi,
zvijezdam cvijetje svud nastaje,
dzora u cvijetju zgar s nebesi
od cvijetja nam daž prosipa;
kupimo ga, družbo lipa!
Sve rumeni, sve se bijeli
u razlikom cvijetju sada
u cvijetju se sve veseli:
gora, polje i livada;
sve je cvijetjem procavtilo,
od cvijetja je doba milo.

SKUP

Slavicu u gori,
i ti otvori
žuber medeni
lijepe zeleni,
u glas najviši
s nami bigliši,
hvaleći slave
dzore gizdave.

DUBRAVKA

Svijetla i draga sred istoči
zrak u cvijetju dzora kaže;
nu je zrak[31] ljepši našijeh oči,
na licu u nas cvijetje draže;
dobiva ures naš veseli
primalitje i dan bijeli.
Eto iza dzore bijele
sunce svjetlji zrak pomilja;
ali 'e pogled svjetlji vele
kî mê svijetlo sunce[32] strilja

iz istoka od lipote,
s oči kijeh zrak dušu mi ote.
Hod'mo veće, druge mile,
čim na istoku sunce sviti,
lir snježani puti bile
u jedzeru bistru umiti,
da od ljeposti zrak jedine
danaska nam većma sine.

Skazan'je šesto

SATIR DIVJAK

Ne čudim se ja, Ljubavi,
da n'je mala ni velika
koga u ovoj ti Dubravi
ne učini ljubovnika.
Ljubovnik se svak spovijeda,
ljubovnik se svak govori,
i nije tega tko s pogleda
draga u ognju tvom ne gori.
Jer ti vlastim tvom ganuti
moguća si svač'je ćudi,
i tko mlad te ne oćuti
trijebi 'e da star pak zaludi.
Tim ja velik dar sam steko
što me mlada plam tvoj zgrija;
er pod staros kukurijeko
ljuvena bih ludorija.
Pače držim mlad sliditi,
o Ljubavi, tve zabave,
da ne može bit na sviti
djelo od veće dike i slave;
a pameti zdrave nije

tko od tve[33] vlasti sudi inako;
er da tebe s ljudim nije,
vas bi trag[34] se ljudcki smako.
Ali mâ svijes čemu udugo
razložeći riječi gubi?
Njetko jedno, njetko drugo,
svak na ovemu svijetu ljubi.
Nu kô[35] u sebi ljudcke ćudi
i misli su sve razlike,
razlike su tako u ljudi
i ljubavi svekolike.
Tko visoko hlepi znan'je,
tko zlato Indije slidom slidi,
a tko za uzit na vladan'je
vene, čezne, gasne, blidi;[36]
tko u gradovijeh stat uživa,
tko obra u selijeh stan'je za se,
tko putuje, tko počiva,
a tko lovi, a tko pase[37] .
Njetko crnu zemlju teži,
njetko sinje more brodi;
na ono se svak poteži
na što ljubav svâ[38] ga vodi.
O Dubravko, ljepša vele
od svijeh vila u Dubravi,
tebe misli moje žele,
mâ se ljubav tobom slavi.
Ja tvoj slidim ukras mnogi,
zasve u gorah da imam ladu;
ali i ovan vitorogi
za ovcom jednom ne gre u stadu.
Po naravi oganj žeže
a ljepota smamlja i travi,
a brštan se grli i veže
s dubom svacijem u dubravi.
I ako nijesam ja, tko ini
toj će rijeti od gorana,

komu za ures tvoj jedini
ti ćeš danas bit podana?
Satirić sam čudno pristô,[39]
stvari u mene grube nije,
a u jedzero bistro i čisto
ogledah se malo prije.
U napravi nije môj varka,[40]
najljepši sam od mê vrste:
zračna obličja, čela žarka,
jake kosti, puti čvrste.
Dva roščića, ki me krune,
u mjesto mi su od rudeža,
a po koži oštre vune
od hrabrenstva obilježja.
U mom srcu nije strahe[41] ,
mâ su oružja ruke gole;
tijekom[42] stižem srne plahe,
snagom rvem lave ohole.

Skazan'je sedmo

GORŠTAK I DIVJAK, SATIRI

GORŠTAK

Tuj li si, Divjače? Kud jutros od mene
krijući izmače u gaje zelene?
Jeda te sram da puk smijeh tobom ne tvori
Ter sâm ko pribjen vuk skitaš se po gori?
Tajat je zaludu česa n'je moć skriti:
po svač'jem ja sudu ljepši sam nego ti.

DIVJAK

Ljepši ti nego ja? Ko je tî tko veli
da ljepša jes šoja neg golub pribijeli?
Ovaku tko drugu vidje igdje nakazan?
Pastijera po lugu ne straši na blag dan!

GORŠTAK

Ti strašiš, a ja ne, s grdoće nemile
od ove sve strane pastire i vile.

DIVJAK

Od žena i od ljudi gonjen si svuda ti,
a moju svak žudi prijazan imati.

GORŠTAK

Pače kâ od žena u svomu životu
nije sva pečena kroz moju lipotu?
A ljudem svijem sam drag, i zato pr'je sunca
još jutros na dan blag zazvan sam za glunca.

DIVJAK

Tebe su dozvali za glunca pastiri
ki ne imaš svirali ni kô[43] se znaš sviri?!

GORŠTAK

Svirale evo mê, i ako ćeš za oklad
sviriti sa mnome, uzmi i ti tvoju sad.

DIVJAK

Svirale ne sviri ni u to dni gubi,
neg s glave roge zdri, ter u nje[44] zatrubi.

GORŠTAK

A s mješnic tvojijeh tih pisak rascipi,
ter odsad u ti mijeh ne puha' neg njim pij.

DIVJAK

O dzori, kad moje dipli se oglase,
tih slavic zapoje natjecat š njima se.

GORŠTAK

Pod dubjem ja kada zasvirim u gaju,
pastiri i stada s vesel'jem igraju.

DIVJAK

Dubravka, ka je čas i ures svijeh vila,
pod dipli mojijeh glas[45] tančac je vodila.

GORŠTAK

Danica mâ, pače sunce, kim svićem ja,
pod ovu mu zače[46] svirôku sred dubja.

DIVJAK

Pođ' gorsko zvjeren'je u gorah zagluša',
neskladno sviren'je da se ovdi ne sluša.

GORŠTAK

Vrzi riječi i dava' razumjet[47] drugi put:
svirimo obadva, koga je bolje čut!

DIVJAK

Počni ti najprije natjecat kî se hoć';
kî od nas dobije na pir će glunac poć.
I veća neka ti sramota i šteta:
uzmimo pjevati upored opeta!

GORŠTAK

Ni dipli ni tvoj glas zadava strah meni:
ja počeh ovi čas, ti me opet izmijeni.

(Ovdi satiri svire)

DIVJAK

Sada sam izusti tko sviri bolje od nas;
dobit si[48] , prepusti od glunca meni čâs!

GORŠTAK

Ili ti je u volji ili n'je, stećeš tja;
ko glunac najbolji dozvan sam na pir ja.

DIVJAK

Tamo se it ne muči, er ko trs raspukla
svirala tva zuči neskladna i mukla.

GORŠTAK

A buče tej tvoje mješnice ko spila
po gorah iz koje od vjetar dme sila.

DIVJAK

Ah, kada nećeš rog dignuti svrh oči,
pođ', svinjo, u brlog, a ovdi ne hroči!

GORŠTAK

A ti, kad zamuko još nijesi, potrči,
gubava žabo, u kô[49] , a ovdi ne kvrči!

DIVJAK

Zm'jo ljuta, prigrizi otrovni jezik taj;
boljem se ponizi, a u nesvijes ne rigaj!

GORŠTAK

Rigaš ti zlobni ijed, huđi svijeh živina,
ali opet upored hod' sa mnom začina'!

DIVJAK

Ne pjevaj ti neg blej', koze ine gdje pasu;
slavicem gorski jej ne sklada se[50] u glasu.

GORŠTAK

Ah, nuti u što ufa crni vran nesvijesni,
da bijeloga on kufa dobiće u pjesni.

DIVJAK

Rakle mi dvije dunje darova iz njedri,
da od oči svijetlijeh nje popijevam zrak vedri.

GORŠTAK

Kitu mi njeki dan jabuk da Ljubica,
da 'oj hvalim pram zlatan i ures od lica.

DIVJAK

Kad moj slatki glas začina,
kako slavic ki se izvija,
na nj doteku iz planina
Hoja, Lero, Dolerija.[51]

GORŠTAK

Kad moj jezik pjesni klikne,
kako staglić ki žuberi,
da me resi, cvijetje nikne,
da me čuju, teku zvijeri.

DIVJAK

Kukuljava ja dva gnijezda,
kijeh pjet narav medno uči,
hranim lijepoj, koj ma zvijezda
za vječnu me slugu odluči.

GORŠTAK

Svega ruda[52] jagančića,
dvije matere ki posisa,

pasem dragoj, koj me sreća,
da sam vječni rob zapisa.

DIVJAK

Rec', ka u gori zvijer pribiva
ljudcke svijesti i spoznan'ja
kâ se u bistroj vodi umiva
i mjesecu čista klan'ja?

GORŠTAK

Kaž' mi, ptica ono kâ je
kâ svoj smrti loži drva,
i iz ognja opet živa ustaje
perja i krila stječuć prva?[53]

DIVJAK

Sad poznat mož' uprav odluku tvu ludu,
zašto se s lavom mrav zatječe zaludu.

GORŠTAK

O žabo, s krjesovi pođ' kvrči i krješti,
moj 'e danas pir ovi, ti za te drugi išti!

DIVJAK

Ovi uteče. Ja znam što ću:
on na piru glumac budi;
ja za drugo tamo doću,
kô mê srce većma žudi.
Danas mjesti u ovemu
s pastijerim se vile staju,

i pastiru najljepšemu
vil najljepšu od svih daju.
Nu prije tega u jedzeru
vile okupat sve se hode,
svaka želeć da nju oberu
i nevjestom danas vode.
Namislio sam tim odjeće
jednoj od njih skrovno uzeti,
i priobučen tako veće
ja se vila lijepa rijeti.

Skazan'je osmo

ZAGORKO I LJUBDRAG

ZAGORKO

Potež' se naprijeda, mê stado, poteži,
ne vidiš ureda gdje mâ vil, jaoh, bježi.
Uputi se, uputi, stado moje, prije
neg ju grm zgusnuti očima mo'ijem skrije.
To li neć' it hrlo, pod stranom ti ovom
pusto ostaj, ter grlo zajazi vukovom.[54]
Ustav' se! Kud plaha utječeš, lijepa mâ,
od moga uzdaha ki od ognja krila ima?
Ja, brače, nijesam zvir srdita u gori
neg stravljen mlad pastir ki s oči tvo'ijeh gori,
kî sa svom kriposti drag ures tvoj slidim
i od tvoje liposti prignutja ne vidim.

LJUBDRAG

Kud srneš, Zagorko, kud li se potežiš?

Ke prispje zlo gorko? Od stada što bježiš?
Gdje si se zateko, ke ti su nevolje?
Loču ti psi mlijeko, ovce ti vuk kolje.
Tve sjeme po pustoj njivi se poteza,
vinograd leži tvoj zapušten bez rijeza.[55]
Stada svijeh ovčara po žitu tvom pasu,
muka se tvâ hara i stoga sva rasu.
Tim vrat' se nazada: ženska ti lipota,
kad umreš od glada, ne vrati života.

ZAGORKO

Ne zalaz' udilje[56] , mâ je ovo odluka:
neka ide stado žlje[57] i stoka i muka!
Jedan sâm milostan pogled vil žuđene
hraniti kripostan živa je sveđ mene.[58]
Namjera nu huda na me te donije,
kud lijepa mâ, kuda obrati, jaoh, gdi je?
Stranom ću ja svakom trag slidit vil moje,
a ti pođ' zlom mrakom[59] , odkuda i doje[60] .

LJUBDRAG

Ah, kako poče, ti napreduj i hodi:
poznaćeš mahniti bijes na što dovodi.

Skazan'je deveto

LJUBDRAG

Ah, sad poznam da ne vara
u sudu se tko govori
da koliko svijet se stara,[61]

toliko je huđi i gori.
U moje vrijeme narav ina
i nauka bješe od ljudi;
sve 'e drugoga sad načina,
druga doba, druge ćudi.
U dni moje viđaše se
o koristi gdi svak radi;
uzlotrilo sada sve se,
živu isprazno stari i mladi.
Pr'je bijeljahu sva mjesta se
našim stadim bezbrojnima;
sad dubrava sva ne pase
što u mê doba jedan ima.
Pomnja prije dobra općena[62]
u njoj vječnu zelen goji;
sad s nepomstvom porušena[63]
s povenutijem listjem stoji.
Ovce vođahu izdaleka
s mekahnijem se runom prije;
sad među nam n'je čovjeka
kî se krenut s mjesta umije.
Pr'je od ljudi sej Dubrave
koralj se je ribô u moru;[64]
svačije su sad zabave
kamenitu dubsti goru.[65]
Prije ko mrav odasvuda
svak nosaše sebi hranu,
sad, za nejmat malo truda[66] ,
svak mre u lasti gô na stanu.[67]
Pr'je ne znahu prve vile
što je svila u haljini;
sad odjeće sve[68] od svile
nije seljanke kâ ne čini.
Pr'je pod ruhom priprostime
zlato odsvud nam na stan pliva;
zlatno ruho u ovo vrime
stan svakomu ogoliva.

U moje je dni letila
na krilijeh sama ptica;
za poletjet sad su krila
oko vrata u mladicâ.[69]
Nošahu se opletene
u bio gajtan prije kose;
sad pram u cklo pletu žene,
a zrcalo im glave nose.
Prije bjehu bistri viri[70] ,
da čis ogled svemu daju;
vilami se sad pastiri
u zatioku ogledaju.
Vladaše se u ma ljeta
mlados svjetom od staraca;
sad čut mladi neće svjeta
ni od istijeh njih otaca.
Mlados prije cić koristi[71]
svita obhodi četr dila;
sad na jednom gine misti
za stupajim pricijeh vila.[72]
Tim n'je čudo, čim bez znan'ja
dni u ispraznoj lasti traju,
ko Zagorko da iman'ja
s pricijeh vila ostavljaju.
Ali u ovemu svemu meni
pomoć je ufat zgar s visine
na dan ovi posvećeni
našoj slobodi od starine.

Skazan'je deseto

JELJENKA SATIRICA

Iz gluhe pustinje satir se moj diže

da vile plemkinje susreta i stiže;
a ja ostah sred jama i dubja divjega
i mrazna i sama u gori bez njega.
Ah, sasma nevjeran, kud divjaš, Divjače,
moj život čemeran po sve dni da plače?
U vilah što vidiš u ovoj Dubravi,
ter slidom njih slidiš, a mene ostavi?
Gizdave himbeno plemke su vile sve,
grabša su i plijeno ljeposti njihove.[73]
Bez svrhe i kraja plahe su i tašte,
biocim od jaja čela se njih lašte.
A nije ih strah ni sram za gadnu napravu
mrtački stavit pram iz groba na glavu.
Na sviječu cklo pale i mrče crnima
obrve opale čađami od dima.
Oprhlu i modru kožu usne njih blide
do krvi 'e svu odru, da rumena izide;[74]
u bjaku, kom klače i kartaju obraze,
otrovi najjače i gnusobe ulaze.
A mastim od čerse daleko našaste[75]
lica im svudijer se pengaju i maste.
Nu mažu i lijepe naravna bljedila,
i čini njih lijepe ne narav neg sila.
A meni ma ista naravna lipos jes
naprava pričista i svijetli drag ures.
Zlatni pram od kosi, tih vjetric ki svudi
niz bio vrat raznosi, tuđijem se ne rudi.[76]
Obraz moj i čelo bistra voda umiva,
a sunce veselo iz oči mo'ijeh siva.
Bez masti sred lica mlađahne u mene
rumena ružica i bijeli lir zene.
Crljenim ustima ruža je prilika,
a bjelje prsi mê snijega su i mlika.
K tomu se prilaga još za stvar najdražu:
mlađahna i naga, sve što imam, sve kažu[77] .
Tim vrat' se tvôj ljubi[78] , Divjače, ne divjaj;
vlaštita ne gubi, a o tuđem malo haj.

Od vjetra puziviji[79] , ne gub' s tve krivine
za ures laživi ljepote istine.
Sunce je s nebesi izvrsne liposti,
zašto[80] se ne resi neg svojom svjetlosti.
A čista i prava lipos mâ suncem sja,
er meni naprava i ures sva sam ja.
Poć ga ću iskati. Ah, danas kuda si,
Divjače, zašo ti? Oglas' se, oglasi!

---

1. ***svetilište*** - žrtvu
2. ***uzeli*** - uzele
3. ***Pod svirôku*** - pod sviraljku, tj. uz glazbu
4. ***za teg da je uhiti*** - da je (dobru kob, sreću) uhvati u svom radu
5. ***i u miris, ki dijeli na busku zelenu*** - i u mirisu koji (cvijeće) iz sebe daje na zelenu grmu
6. ***Ljubav*** - bog ljubavi, Amor, Eros
7. ***dostojno se čim...*** - poredaj: čim će se dostojno slaviti današnja svetkovina
8. ***tukuć se daleče*** - potucajući se (lutajući) daleko
9. ***kô kaže vas čin tvoj*** - kako kaže sav tvoj izgled
10. ***mû*** - moju
11. ***Primorja naša sva*** - odnosi se na Dalmaciju pod tuđinskom vlašću
12. ***srdita zvijer*** - odnosi se na mletačkog lava
13. ***tvrda u nas n'je ...*** - u nas (u Dalmaciji) ni tvrda kuća nije dovoljno sigurna da od zla bludnika sačuva ocu kćer
14. ***ne možeš tvoj rijeti*** - ne možeš smatrati svojim
15. ***na nj*** - za nj (za zlato)
16. ***voljan mož' se čut*** - možeš se osjećati slobodan
17. ***trijebi je*** - potrebno je, treba
18. ***vrsta*** - stalež, klasa
19. ***i otkad se obstrije slobodnijem plotom sva*** - i otkad se ogradila slobodom

20. ***er bih ja uzeo*** - jer bi ja želio
21. ***mê*** - moje
22. ***stoju*** - stojim
23. ***viđu*** - vidim
24. U **"Čubranovićevoj"** ***Jeđupki:*** "Jes u misti u ovomu / jedan, za te ki umire" (stih 317-318)
25. ***na sviti*** - na svijetu
26. ***vik*** - uvijek; uz negaciju: nikad
27. ***umrla*** - smrtna
28. ***od nebi*** - od neba
29. ***običaj*** - ovdje u ženskom rodu
30. ***n'je mê vil*** - nema moje vile
31. ***zrak*** - može značiti i zraka i pogled
32. ***mê svijetlo sunce*** - Miljenko
33. ***od tve*** - o tvojoj
34. ***trag*** - rod, vrsta
35. ***kô*** - ako, kako, pošto
36. Stih 325 iz **"Čubranovićeve"** ***Jeđupke***
37. ***pase*** - napasa stoku
38. ***svâ*** - njegova
39. ***Satirić sam čudno pristô*** - neobično sam pristao (zgodan) satirić
40. ***U napravi nije môj varka*** - u mome ukrašavanju nema varke
41. ***nije strahe*** - nema straha
42. ***tijekom*** - trkom
43. ***kô*** - kako
44. ***u nje*** - u njih
45. ***pod dipi mojijeh glas*** - uz zvuk mojih dipli
46. ***zače*** - zapjeva
47. ***dava' razumjet*** - obmanjuj
48. ***dobit si*** - pobijeđen si
49. ***kô*** - kal, blato
50. ***ne sklada se*** - nije skladan

51. ***Hoja, Lero, Dolerije*** - božanstva iz stare (pra)slavenske mitologije, često se spominju u narodnom pjesništvu u zakletvama, zazivima i sl.
52. ***ruda*** - kovrčavoga
53. Gorštak misli na mitsku pticu feniks.
54. ***ter grlo zajazi vukovom*** - te napuni grlo vukovima, tj. neka te vukovi pojedu
55. ***bez rijeza*** - bez obrezivanja
56. ***Ne zalaz' udilje*** - ne produžuj dalje
57. ***žlje*** - zlo, loše
58. ***hraniti kripostan živa je sveđ mene*** - jak (sposoban) je da hrani (uzdržava) mene na životu
59. ***pođ' zlom mrakom*** - idi u zao mrak, tj. idi do vraga
60. ***doje*** - dođe, otkuda si i došao
61. ***da koliko svijet se stara*** - da što svijet postaje stariji
62. ***Pomnja prije dobra općena*** - briga za opće dobro prije
63. ***s nepomstvom porušena*** - uništena zbog nepažnje
64. ***koralj se je ribô u moru*** - koralj se je vadio iz mora (tj. napornim se radom stjecalo bogatstvo)
65. ***svačije su sad zabave kamenitu dubsti goru*** - svatko bi sad olako htio doći do zlata
66. ***za nejmat malo truda*** - za ne uložiti malo truda
67. ***svak mre u lasti gô na stanu*** - svatko umire, u užicima gol u kući
68. ***sve*** - svoje
69. ***za poletjet sad su krila oko vrata u mladicâ*** - mladići imaju krila samo za poletjeti oko vrata djevojkama
70. ***viri*** - izvori
71. ***cić koristi*** - radi zarade
72. ***sad na jednom gine misti za stupajim pricijeh vila*** - sad trunu na jednom mjestu, jureći za opakim ženama
73. ***grabša su i plijeno ljeposti njihove*** - njihove ljepote su posljedica grabeža i plijena
74. ***da rumena izide*** - da postane rumena
75. ***mastim od čerse daleko našaste*** - mastima za lice koje potječu izdaleka
76. ***tuđijem se ne rudi*** - njezine kose se ne kovrčaju tuđim kosama

77. ***kažu*** - kažem, pokazujem
78. ***tvôj ljubi*** - tvojoj dragoj, tvojoj ženi
79. ***puziviji*** - kolebljiviji
80. ***zašto*** - jer

ČINJEN'JE DRUGO

Skazan'je prvo

SKUP PASTIRA, BRŠTANKO, LJUBMIR I TRATORKO

BRŠTANKO

Lijepa ti 'e zaisto običaj veoma
kom naše sej misto slavi se, družbo mâ,
u strani da se ovoj dan s tancim provodi
posvećen pričistoj božici slobodi.
Najljepša od vila druži se i vijera
za draga i mila vrhu svijeh pastijera.
Ne scijen'te da ištom ova se odredi
spomena s godištom svacijem kâ slijedi.
Na zboru pradjeda od ove Dubrave,
kad prođe besjeda[81] da ovi dan slave,
razumni starci oni u kori dubovi
među inijem zakoni urezaše i ovi:
da užiže nepristav slobode spomena
u unucijeh njih ljubav od dobra općena;[82]
i da se u miru dni vode sred sklada,
dočim se pastiru ljubi od sve vrste[83] da.

LJUBMIR

Naredbe spametne; er kako neobične,
tako su i štetne ženidbe nesličnе[84] .
Pod jaram dobro vik stučit se ne more
s junčićem vô velik, upored da ore.
Ni se muž i žena ugađa, kad su oba
razlika plemena, iman'ja i doba,
Ah, bog te ukloni, gotova 'e tu smeća
da ti se ženi sni od tebe da 'e veća.
Ko[85] drvo crv vrti i grize i ije,
tako ona do smrti živa te sičije.
Na posle sve kućnje mrdi se i gadi;
samo njoj da su nje naprave, to radi.
Po skupijeh živote od druzijeh spovijeda[86] ,
a svoje sramote domaće ne gleda.
Sve selo zagluši s jezična karanja,
a muža zabuši[87] i učini ko panja.
Nu veće što velju?[88] Pašu ove smione
muževom kudjelju, a oblače gaće one.

TRATORKO

Tako je; nu pate i istijem zlom bole
i žene udate za ljudi ohole,
ki siti pri svomu k tuđem se propinju
i drže na domu ženu ko robinju.
Po gadu se i smradu tukući skitaju,
a za čistu i mladu ljubovcu ne haju.
Nu da ovdi svršuju, mala bi zla bila:
mesa im rastruju smrdeća i gnjila.
A pak na pečône mladice, njih ljubi;
guba[89] taj prione, koja ih pogubi.

BRŠTANKO

I mi ti smo uzeli govorit zlo danas,
kad ište i želi počastit puk se vas

ter kad se začinje i u pjesnijeh svak hvali,
tuđe smo mi grinje protresat ustali!
Nu me strah da veća neg igda jes bila
danas kar i smeća ne bude od vila.
Er vila mnogo je sred ove Dubrave
lijepe se ke broje[90] i zovu gizdave;
i svaka uzmnaža sve dike jedine
i cijeni da je draža i ljepša neg sve ine.
Tim težak na se trud taj ću uzet, vidim ja,
tko činit ima sud, koja je najljepša.

TRATORKO

Tač da je pomnja ma suditi to danas,
nemiran veoma i smeten bio bih vas.
U skupu od vila toliko gizdavijeh
rijet jedna da 'e mila i draža oda svijeh,
za od jedne dobiti prijazan s te hvale,
sa svijem se svaditi, sve izgubit ostale,
nikako pamet nî od mudra čovika;
a bog te ukloni od ženskijeh jezika.

LJUBMIR

Ko 'e na to obran[91] , tî neka se tim brine:
hod'mo mi iskati ostale družine!

Skazan'je drugo

VUK SATIR

Tebi u dar i na čâs, Zagorko, sve vile,
ovce su sva mâ čâs ovako pretile.

Po vodah i gorah ovako teci ti,
a od stada ne imaj strah: ja ću t' ga čuvati.
Tko ono, tko ovo, nastoji svak za se,
a svak što je osnovô[92] , izatkat uzda se.
A moj glad ovi dan krađom se utješa:
lupež sam izvrstan, izvrsna izješa.
Kupe se svatovi, spravlja se nevjesta,
pir se odsvud gotovi najljepši od mjesta.
Kad tamo pođe svak pomoć peć i varit[93] ,
neka je meni pak na pusto udarit?[94]
Bio bi grijeh, kad gosti svak se ini i štuje[95] ,
da trbuh moj posti i prazan gladuje.
Zaludu ovi dan slobodi svećen nî,
neg da 'e svak slobodan što hoće da čini.
Ni narav zaludu ruke mi ove da,
neg njima da budu pomoć se ja sada.
Njeka se besjeda njekoga i danas
vijeka još spovijeda, kî od zlata bješe vas.[96]
Na svijetu sve što je, tad staše općeno[97] :
još moje i tvoje ne bješe rođeno.
Granice se od ljudi ne bjehu zabile,
ni mjerom sve svudi otišlo na dile.
Blizu tijeh bremena davnjijeh od zlata
gora u nas kamena hranjaše Brgata:
gora kâ tada sva u dubju veliku
gusta se dubrava viđaše putniku.
Brgat, ki stanova u gorskoj dubravi,
zakona cić nova staroga ne ostavi.[98]
Kazati pače uze da ljudi po svijetu
razdijelit nijesu se mogli mu u štetu.
Tim er se poteža[99] , i, ko ja, svud brz bi,
slovuća lupeža ime i glas on dobi.
A gori, u koj sta i ka je vrhu nas,
od Brgata istoga Brgat je ime i danas.[100]
Od Brgata ovoga, ki je krasti svud išô,
početak od moga traga[101] je izišô.
I djedu slobodnom unuk sam slobodni,

vodeći u rodnom Brgatu zlatne dni.
Tko nejma ni njive ni vrta ni stada,
da tuđijem ne žive[102] , umro bi od glada.
Ja pljezim i lazim i ulagam svud ruke
obilnos gdi pazim od stoke i muke.
Uhodim i prežim po pašah iman'ja,
i nad svijem lupežim imam čâs od znan'ja.
Nu tko se hitrostim môm stavlja[103] , nije toga,
er častim i gostim i čitam[104] svakoga.

Skazan'je treće

STOJNA I VUK SATIR

STOJNA

Tuđijem se ne hrani, daj mi ovcu, lupežu,
pr'je neg te seljani uhite i svežu.
Dali se ti krasti bez straha postavi,
kad blag dan svak časti u ovoj Dubravi,
pače sâm na zlo brz uhodiš livade?
Brže tu ovcu vrz'[105] koju mi ukrade!

VUK

Stan', ženo! Kud srtiš? Ne poznaš tko sam ja?
Prije neg se uprtiš u zlo tve, iđi tja!
Lupeža koga ti u meni ugleda,
Bez smeće, velju ti, ohaj me se ureda;
er da znaš u sebi koja je mâ sila,
i ovcu i sve bi stado mi pustila.

STOJNA

Ja silu svu tvoju ne scijenim ni pera:
ovcu mi da' moju, kleta ti namjera!

VUK

Ne poznaš još me ti: planinski bog sam Pan,
iz gorâ kî iziti htjeh ovi na blag dan.

STOJNA

Rđa si i vedaš, satir Vuk ti si oni
od vuka huđi dvaš, kad ovcu mû[106] poni.

VUK

Satir sam lijep i drag, mê se ime svud slavi.

STOJNA

Satir si crni vrag i s rozma na glavi.

VUK

U mjesti ovemu meni se spravila
kako najljepšemu najljepša od vila.

STOJNA

U mjesti će ovemu bit tebi domala,
kako najvećemu lupežu: - vješala!

VUK

Ako ti se u kose mâ ruka uplete,

poznaćeš što nose tej riječi proklete.

STOJNA

Kozju ako tu bradu razmršat ja počeh,
poznaćeš kô[107] stadu tuđem te nosi grijeh.

VUK

Da čeka', ne bježi!

STOJNA

Ne bježi, čeka' ti!

VUK

Ajmeh, ne poteži!

STOJNA

Da puštam, pusti ti![108]

VUK

Ja puštam.

STOJNA

Eto i ja. Je li tko?[109] Pomozi!
Meni ovca, a tvoja tebi brada i rozi.

VUK

Ustav' se! Ah, kuda s ovcom tom udari?
Ah, ženo prihuda, vrlo t' me privari.
Struka[110] ti prokleta i iman'je ostalo,
sve ti se prije ljeta od vuka poklalo!
Kuća t' se prosjela, trag ti se smakô vas,
ni pila ni jela, kô neću ja danas!
Vaj, ne znam što ću sad, kud li bih otišô:
veće mi je mrtvi glad do nosa uzišô.
Ah, je li da mi duh susrete kogodi:
Od glada izdahnuh, život mi izhodi!
O smrti mahnita, što me nijes' satrla
i pjana i sita na gozbi do grla?
Kâ ti će hvala bit jednoga divjačna
satira pogubit i žedna i lačna?

Skazan'je četvrto

GORŠTAK I VUK SATIR

GORŠTAK

Što plačeš, Vukoje? Ke te je zlo smelo
danaske, kad stoje svi ljudi veselo?
Dobre si ti volje i vazda sit i pjan:
ke ti su nevolje prispjele na blag dan?
Od koga zla sila tako te obori?
Jeda kâ od vila i tebe sad mori?

VUK

Iz gladna trbuha k vilami n'je puta;
bez vina i kruha ljubav je smrznuta.
Od golijeh što će nas i ubozijeh gospođe?

Znaš golu kos ni pas neće da oglođe.

GORŠTAK

Uboštvo ne diže da nijesmo mi drazi
vilami nabliže, kô jaci u snazi.[111]

VUK

Kâ snaga može odi i meni bit sada,
di mi duh odhodi i umirem od glada?

GORŠTAK

Ti živeš da ješ i piješ na sviti[112] ,
ni možeš ni um'ješ o drugom misliti.

VUK

Da kaž' mi, kad io i pio ti ne bi,
kako bi živio, prijatelju, u sebi?

GORŠTAK

Ne živem kô ti ja jestojci i piću,
neg lijepoj kôj moja sva lita služiću.

VUK

A ja vas život moj hranim najmiliji
pečenici ugodnoj i dragoj bukliji.

GORŠTAK

Da jednom poznaš ti u tvomu životu
kâ 'e rados služiti vilinju ljepotu,
rekô bi i u svijesti ovako odlučil:
ni ću pit ni jesti neg služit lijepu vil.

VUK

Da poznaš ti jednom koji su to jadi
i s gladnom i žednom govorit čeljadi,
ili bi se ohajô i od mene ktio otit,
ili bi nać hajô što ćemo jesti i pit.

GORŠTAK

Nemoj se ti starat! Glumac sam na pir zvan:
hoć' bubanj udarat, ter ćeš bit sit i pjan?

VUK

Srce mi igra sve, i stupaj sam teče
na slatke zabave di se vari i peče.
Ah, tvoja blažena, Gorštače, namira:
mrtva me spomena uskrsnu od pira.[113]
Pečenica, ah, peče me srce pečeno,
gdi u slatki sok teče i gori ljuveno;
gdi me još sve čeka mê dobro uzdano,
jalovica[114] od mlijeka varena snježano;
gdi žarka kapljica groznika vesela
kaže mi svâ lica rumena i bijela;
kapljica od vina, koga ures prilijepi
igrajuć začina: "Hod', brače, dušo, pij!"
Životu čestiti, ah, koja veća slas
može bit neg piti i jesti na svak čas?
Gorštače, u selo gdi 'e taj pir hod'mo na nj:
ti glumac veselo, a ja ću bit[115] bubanj.

Skazan'je peto

MILJENKO I PELINKA

MILJENKO

Dubravko gizdava, na ures rajski tvoj
od gorskijeh dubrava nije slično ime toj.
Gustinom od grana dubrava zakriva
da zraka sunčana travu i cvit ne obsiva;
iz svijetlijeh tvo'ijeh oči na dragom tvom licu
dva sunca s istoči go'e rajsku ružicu.
Sred dubrav, mâ lipa, imaju stan svudi
zm'je pune nalipa, zvijeri i skot vas hudi;
sred tvoga pogleda i srca svijem blaga
ljubav stan svoj gleda i milos pridraga.
Dubravi ures vas prolitnje zeleni
tre sjever[116] , hara mraz, tlači led studeni;
kakva si ti sada, takva ćeš vazda bit:
viku bo ne[117] opada liposti rajske cvit.

PELINKA

Skladne su riječi toj, i zaisto velike
Dubravci tvôj lijepoj i slave i dike;
nu vile sadanje riječim se ne pasu,
veće u stvoru, a manje htjela bih te u glasu.[118]
Nu prî nego na ino ja budem s tobom doć,
kaž' mi sve istino, ako ćeš mu pomoć:[119]
jesi li koji dan ljuvenom u ognju
uzdahnuo žalostan pazeći pomno nju?

MILJENKO

Ako uzdah moć i glas želje mê ne objavi,

užežen da sam vas u živoj žeravi,
i ako još plama ne vidje u meni,
tere mâ vil sama da gorim ne scijeni:
pogledaj sred čela mê srce sprženo,
od suha pepela u prahu satreno;
viđ luge, dubrave i polja i gore
veće gdi eto sve u ognju mom gore.[120]
Je li ovo, reci ti, što zna lis i kami,
kladenče, kî uzrasti mojima suzami,[121]
kroz romon kažuć tvoj žuđenoj môj duši
kako te oganj moj čestokrat prisuši?[122]

PELINKA

Da reci, bi li kad da njojzi ostavi
dar koji u zaklad od tvoje ljubavi?

MILJENKO

Opak je način svîm[123] koji me učiš ti;
ne daj bog s darovim k Dubravci hoditi:
scijenit vil gizdavu za ženu lakomu,
ja neću mudros tvu poslušat u tomu.
K srcima časnim nije trijebi s darom it,
ako uvik prid njimi omraze neć' dobit.

PELINKA

Varaš se: bez mite[124] sve je to ionako,
darovi zamite[125] nebesa i pakô;
darim se vlada svijet na volji[126] i sudi,
dar pravi može rijet gospar se od ljudi.[127]
Ljuvena dar je stril ka zgađa i sili
na ljubav svaku vil, potom[128] se k njoj strili.
Milisav razumni, znaš, što ono veljaše
da u stare jošte dni kad zlatni vik b'jaše,

kad ljubljen svak ljubi, ni u to ima sram,
ter jezik srcu bi i ustom jedan sam,[129]
tad bješe svaki dan ljuvenijeh od žena
"dar daruj" taj pjesan začinat općena[130] .

MILJENKO

Čudne su nad sve ine ke kažeš riječi te.

PELINKA

Ali su istine, u razlog očite.
Čuj ino: skup[131] broji čovjek se mnogo tî
u ljubav svu[132] koji toliko istrati
riječî, uzdâh, moljen'ja, zaludnijeh stupaja,
pogleda, cviljen'ja, jauka i vaja,
i k temu pristavi laživijeh kletava,
od svoje ljubavi čim biljeg on dava.
Prî nego volju svu prignuti uzbude[133]
jagnicu mršavu darovat da bude.
Rad česa buduć sve laž ino i privar,
ljubavi njegove svjedok je pravi dar;
i zato samomu svaka vil vjeruje
ljubovniku onomu koji joj daruje.

MILJENKO

Kako, jaoh, može bit da vlas[134] dar ima tu
mê vile pridobit ponosnu lipotu?
Eto se vaskolik po svojoj volji sam
na službu nje uvik veselo darivam.

PELINKA

Miljenko, dar je ovi oni dar blaženi

ki lasno čine svi vazdakrat ljuveni.
N'je trijebi to za nje, za tebe ti se hran':[135]
dar cijeni tvoj manje, a veće ugodan.[136]
Nu se uzdaj; er kratit neću se hrlo poć[137]
Dubravku obratit na ljubav tvoju moć.
Činiću da blagu uživaš i milu
ljepotu pridragu, žuđenu tvu vilu.

MILJENKO

Pođ', u družbi ovi moji
svud ti uzdasi bili ognjeni,[138]
i sama se, jaoh, spomeni
da mi u tebi život stoji.

Skazan'je šesto

DIVJAK SATIR ***u haljini od vile priobučen***

Tko je taj ko sad rijet neće
cijeć uresa draga i mila
da ja satir nijesam veće,
neg najljepša od svijeh vila.
Dubje se ovo, ptice i zvijeri
mom ljepotom snebivaju,
i gorani i pastijeri
i slijede me i gledaju.
Od kladenac bistrijeh predam[139]
cić naprava ke me rese,
da, ako se gdi ogledam,
ma slika me ne zanese.
Pristavio sam tuđe kose
i opleo u cklo prame

i obukô ruho na me
kô najljepše vile nose.
Put snježana neka 'e meni,
vas se izmazah klakom bijelim,
a da se obraz moj rumeni,
namazah se murvam zrelim.
Za ocrljenit usti moje
kriješam sam ih oblijepio,
i haljinom svijetlom što je
kože u meni sve sam skrio.[140]
Samo branduse i prhala
niz čelo inijem vilam vise,
a uz glavu s čela ozdala
roščići se moji vise.
Nu pod kose ako mnozi
lasno roge skrit umiju,
zašto i ovi moji rozi
kosami se ne pokriju?
Sa svom moći i kreposti[141]
uvlačih ih, krih svudire,
nu svakako[142] pravi i prosti
iz prama mi jošte vire.
Ali od ljudi i od žena
vidjet su oni na môj glavi
ko dva dubka usađena
zlatnijeh kosa u Dubravi.
Tim pohuljen bit nikako[143]
s tega s' ures moj ne boji:
tko je ko ja lijep ovako,
svaka stvar mu dobro stoji.
U ovoj slavi, u ovoj dici
veseo idem na mû sriću,
nu i od vile u prilici
hrabren junak djelim biću.
Ah, da kako satirica,
mâ sumnjiva divja lada,
može nazret moja lica

u prilici u ovoj sada!

Skazan'je sedmo

ZAGORKO

O lijepa, o huda ku narav uresi
da pokoj od truda srdačcu mom jesi,
eto ja izvan svih[144] ljepotom smamljen tvom
mlijeko psim a ostavih iman'je vukovom.
Tim gorki i ljuti ako plač i vaj moj
ne može ganuti na milos ures tvoj,
gani se, pravo je, veselo i rado
nesrećno na moje i pusto daj stado,
u gorkom mukan'ju koje te sveđ moli
da u smrtnom skončan'ju život moj ne boli.
A da ima ljudcki glas, još bi ti izreklo[145]
moj tužni bitak vas, hud nemir, priko zlo.

Skazan'je osmo

STOJNA S SINOM ZAGORKOM I PASTJERIĆI MALI

STOJNA

Ja te ištem i glasim i zovem svudira,
a ti se za plasim[146] vilami otira.
Dubrave prik ove od stada ne bježi:
najpretlje ovnove vuku ti lupeži.

ZAGORKO

Neka idu ovnovi i ovce najbolje;
stadu me ne zovi, ni mi je past od volje.[147]

STOJNA

Na kî te rasap toj, ludjače, nosi bijes?
Od vila ka je toj koja ti uze svijes?

ZAGORKO

U ovemu, znaj, mjestu najljepšu, vil moja,
večeras nevjestu na stan ti vodim ja.

STOJNA

Na vrat ćeš ti i ta nevjesta hoditi.[148]
Kô poče[149] , mahnita', nemo' se sviditi![150]

ZAGORKO

Ja ne mljah[151] , majko mâ, da ćeš se ti smesti,
er ti ću sin doma odmjenu dovesti.
Ili ćeš[152] ili ne, poda' se razlogu;
ovako bez žene ja stati ne mogu.

STOJNA

Mož derat samohoć za vilam obuću:
meni ga neće doć nevjesta u kuću!
Ćudi svijeh sadanjih nevjesta vrle[153] su:
ne misle nego o njih samomu uresu.
Vazda su na dvoru[154] , a neka stan gine[155] :
zlu mužu a goru svekrvi čâs čine.

Šestere, dedele, jeziče i sjaju,
i drugo ne žele neg da ih gledaju.
Za koris prioni, a vile ne dvori:
pusto nam razgoni stado vuk po gori.

ZAGORKO

Stado čuva' i brani od vučje ti sile!
Ja ću ures izbrani poć iskat mê vile;
kad ište svak sebi dobar trg s ljubavi,
i meni jes trijebi činit što čine svi.

STOJNA

Ah, Zagorko, s neposluha
slidi tvoju ćud zločestu!
Ja ću tebi nać očuha
prije neg meni ti nevjestu.
Nu ako ja danas s mê mile dragosti
vilami svijem čâs dobijem s liposti?
Slika me ne vara, mâ dika n'je pala:
malo sam prestara, ali sam pristala.
Ovoga od mjesta nu ako najljepša
večeras nevjesta uzbudem jošte ja.

PASTJERIĆ PRVI

Ostaj zbogom, majko mila!
Od tebe ćemo i mi poći
za ukrasti kôj od vila
sladak nami celov moći.

PASTJERIĆ DRUGI

Za moć izet meda, čela

ja ne hajah da me uije,
i toj nosim za čas gdi je;
mâ Biserka s drugam sjela.

PASTJERIĆ TREĆI

Stoklasu ovu, ku zrelijeh
nanizo sam kupjenica,
nosim oči veselijeh
gdi sja sunce, mâ Danica.

PASTJERIĆ ČETVRTI

Vrapca ovega, kî se vabi
s najdaljega[156] meni puta,
Mioci daću, kôj me ugrabi
jučer silom mati iz skuta.

PASTJERIĆ PETI

Šturka u ovoj kajpi od žice,
kî po svu noć šturi i poje,
donio sam ja za moje
male, ko ja, pastirice.

STOJNA

Još biste sad i vi, brečadi od sise,
po ovoj Dubravi za vilam digli se!

PASTJERIĆI

Nam su drage lijepe vile:
iz njedar nam dunje daju,
na tance nas vode mile

i njegajuć celivaju.

Skazan'je deveto

JELJENKA SATIRICA ***priobučena u pastira***

Ah, plemkinje prike vile,
trag vam proklet i namira!
Vi mi ste se učinile
priobući u pastira,
da prije harba ova jaka
onoj od vas srce iskine,
s ke moj život bez Divjaka
čezne i u mraznoj sumnji stine.
O Divjače divje ćudi,
plemenite t' vile mrze;
lele temu tko ih žudi
ter ga uzda njih zavrze.
Od bojazni ti si njimi,
er te zviri svaka scijeni;[157]
a s roščići ljuvenimi
mjesec mladi svud si meni.
O mlađahni moj mjeseče,
sini ljubi tvojoj, sini!
Kuda zađe, gdi uteče,
drag pokoju moj jedini?
Što ugleda, cića česa
vilinja ti 'e slika draga?
Bez naprave, bez uresa
ljepota je prava naga.
Vedru svjetlos nebo odkriva
bez odjeće od oblaka,
a ljepotom čistom siva[158]
bez naprave žena svaka.

Ali vidim, što njekada
bog nam Lero prorokova,
promijenila da je sada
vilam ures Dubrava ova.
Er sad u'edno sve mladice
za napravu njih najdražu,
kô divjačne satirice,
do pupka se gole kažu.
Tim da ih slidom slide i žele,
nije čudo, divji ljudi:[159]
otkrivene prsi bijele
tko da gleda, a ne žudi?
Nu će ruke sad mê ove
prikijem[160] vilam ukazati
s golim prsim što 'e mužove
gorskijem ženam prigrabljati.

---

81. ***kad prođe besjeda*** - kad je bilo dogovoreno
82. ***da užiže nepristav slobode spomena / u unucijeh njih ljubav od dobra općena*** - da se neprestano kod njihovih unuka zapaljuje ljubav prema općem dobru
83. ***od sve vrste*** - od njegove vrste, staleža
84. ***ženidbe nesličnе*** - ženidbe između nesličnih partnera, odnosno partnera koji pripadaju različitim društvenim staležima
85. ***ko*** - kao što
86. ***po skupijeh živote od druzijeh spovijeda*** - ogovara živote drugih po skupovima
87. ***zabuši*** - zagluši
88. ***Nu veće što velju?*** - Što više da velim?
89. ***mesa im rastruju smrdeća i gnjila; guba*** - odnosi se na spolne bolesti
90. ***lijepe se ke broje*** - koje se ubrajaju među lijepe
91. ***Ko 'e na to obran*** - tko je za to izabran (određen)
92. ***osnovati*** - naviti pređu (kod tkanja)

93. ***varit*** - kuhati

94. ***na pusto udarit*** - udariti na slobodno (nečuvano)

95. ***štovati se*** - častiti se

96. I danas se još spominje vijek koji bijaše sav od zlata (mitski zlatni vijek, latinski *aurea aetas*; rimski pjesnik **Ovidije** u ***Metamorfozama*** naziva tako staro doba u povijesti čovječanstva, kad je sve bilo bolje i ljepše)

97. ***staše općeno*** - bijaše zajedničko

98. ***zakona cić nova staroga ne ostavi*** - zbog novog zakona (da je sve podijeljeno i u nečijem vlasništvu) Brgat se nije odrekao staroga (da uzima ono što nađe, da krade)

99. ***potežati se*** - potucati se

100. ***Brgat*** - i danas se tako zove selo iznad Dubrovnika

101. ***traga*** - roda, plemena

102. ***da tuđijem ne žive*** - da ne živi od tuđega, da ne krade

103. ***tko se hitrostim môm stavlja*** - tko razotkriva moja lukavstva

104. ***čitam*** - poštivam, častim

105. ***vrz'*** - vrati (od gl. ***vrći***)

106. ***mû*** - moju

107. ***kô*** - kako

108. ***Da puštam, pusti ti!*** - Ako želiš da ja pustim, najprije pusti ti!

109. ***Je li tko?*** - Ima li koga?

110. ***struka*** - vrsta; rod, pleme

111. ***Uboštvo ne diže da nijesmo mi drazi / vilami nabliže, kô jaci u snazi*** - siromaštvo nije razlog da mi ne budemo dragi i bliski vilama, jer smo jaki u snazi

112. ***na sviti*** - na svijetu

113. ***mrtva me spomena uskrsnu od pira*** - spomen pira uskrsnuo me je od mrtvih

114. ***jalovica*** - mlada krava što još nije bila steona

115. ***bit*** - udarati

116. ***sjever*** - sjeverni vjetar

117. ***viku bo ne*** - jer nikad ne

118. ***veće u stvoru, a manje htjela bih te u glasu*** - više u djelima (tj. darovima), a manje na riječima

119. ***ako ćeš mu pomoć*** - ako hoćeš moju pomoć
120. Tipično barokni postupak: od njegovog ljubavnog ognja zapalile su se šume, polja i gore.
121. ***kladenče, kî uzrasti mojima suzami*** - izvore, koji si nastao zbog mojih suza
122. Opet barokno pretjerivanje: taj potok od suza često presuši zbog ognja njegove ljubavi.
123. ***svîm*** - sasvim
124. ***bez mite*** - bez mita
125. ***zamite*** - podmite
126. ***na volji*** - po volji
127. ***dar pravi može rijet gospar se od ljudi*** - pravi dar može se smatrati gospodarom ljudi
128. ***potom*** - pošto
129. ***ter jezik srcu bi i ustom jedan sam*** - i srce i usta imali su isti jezik (tj. nije bilo prijetvornosti)
130. ***začinat općena*** - pjevati uobičajena
131. ***skup*** - škrt
132. ***svu*** - svoju
133. ***prignuti uzbude*** - bude prignuti
134. ***vlas*** - moć
135. ***za tebe ti se hran'*** - zbog sebe se ti čuvaj
136. ***dar cijeni tvoj manje, a veće ugodan*** - neka dar bude manji, ali ugodniji
137. ***er kratit neću se hrlo poć*** - jer se neću sustezati brzo poći
138. ***u družbi ovi moji svud ti uzdasi bili ognjeni*** - svuda te pratili ovi moji ognjeni uzdasi
139. ***predam*** - bojim se
140. ***i haljinom svijetlom što je / kože u meni sve sam skrio*** - haljinom sam pokrio svu svoju kožu (da se ne vide satirske dlake)
141. ***krepost*** - snaga
142. ***nu svakako*** - ali svejedno
143. ***nikako*** - nekako
144. ***ja izvan svih*** - ja više nego itko
145. ***A da ima ljudcki glas, još bi ti izreklo*** - odnosi se na stado

146. ***plasim*** - silovitim, strašnim
147. ***ni mi je past od volje*** - niti imam volju napasati stado
148. ***Na vrat ćeš ti i ta nevjesta hoditi*** - tj. izbacit će ih naglavce iz kuće
149. ***Kô poče*** - kako si počeo
150. ***sviditi*** - osvijestiti
151. ***mljah*** - mnjah, mišljah
152. ***ćeš*** - hoćeš
153. ***vrle*** - zle
154. ***na dvoru*** - vani
155. ***gine*** - propadne
156. ***kî se vabi s najdaljega*** - koji je donesen izdaleka
157. ***er te zviri svaka scijeni*** - jer te sve smatraju za zvijer
158. ***siva*** - sja
159. ***divji ljudi*** - satiri
160. ***prikijem*** - zlim

ČINJEN'JE TREĆE

Skazan'je prvo

DIVJAK SATIR, JELJENKA SATIRICA I SKUP PASTIRA

DIVJAK

Vas sam pribjen, još me tira
kleta sila po ovoj strani.
Je li gdi tko da od pastira
mene lijepu vil obrani?

PASTIR PRVI

Stigni, sreti, drži, uhvati,
ne daj naprijed, ne propusti;
udri, udri, da pod bati
grdi satir dušu pusti!

JELJENKA

A tko je ovo, u haljini
tko od vile sad proteče?[161]
Ako zlo vam ke ne čini[162] ,
nije razlog da zlo steče.[163]

PASTIR DRUGI

Kô ne čini zlo, ako je
gnusni satir grdnih dila
smio doć, krijuć slike svoje,
među vile kako vila?
I da isprid nas bježat ne usta[164] ,
budući 'e ončas zaskočio,
Dubravci bi lijepoj s usta
celov silom ugrabio.
Nu čemu će sad besjede?
Tec'mo u mjesta za njim svaka,
po uvadici da ne ide
zlom satiru zloba ovaka.

SATIRICA

I meni ih je slidit sila,
da što misle ne učine;
zasve opak, ne bih htila
moj nevjernik da pogine.

Skazan'je drugo

GORŠTAK SATIR

Niz strane, niz polje, pustijem gorami,
Divjače, biž bolje i prida' nogami!
Bez smijeha tko pazit sad ludos može tvu,
grd satir priobrazit u vil se gizdavu,
i ko vil u odjeći sred vila inijeh poć,
da nitko, scijeneći, poznat ga neće moć.
Nesvijesti velike s uresne htjet sile
satirske prilike priobražat u vile!

Zaman se čini sve i lijepi i maže:
grdoća s naprave grđa se ukaže.
Polje se, gora i lug ludosti tvôm čudi:
tamaša, smijeh i rug osta ti svijeh ljudi.
Nu tako sad pleća vukući pribjena
sudi sam čija veća ljepos je vidjena.
A još bi ovi dan kako snijeg od lani,
da između svijeh jedan pastir te ne brani.[165]
Srce te i snaga ovega odrva
između tojaga teškijeh i drva.
Nu neka on huka, smijat ću ja se i za nj:
glumac sam, a Vuka poslô sam po bubanj.
Na pir ćemo obadva večeras u selo,
da se igra, uživa i stoji veselo!

Skazan'je treće

LJUBDRAG STARAC

Zlo se tiskat bez jakosti
tko 'e nekrepka, ko ja, stupa:
jedva izvukoh stare kosti,
i izkopah se svih iz skupa.
Ah, kâ čeljad, mnoštvo koje
sabralo se sa svijeh strana:
i star i mlad, svak došô je
na slavljen'je blaga dana.
Sve su vile, svi pastiri
s vrstom svakom žena i ljudi,
i gorani i satiri
dotekli su odasvudi.
Ali se je ockvrnila
svetkovina plemenita:
najljepša je dana vila

najgrđemu s tamna mita.
Blažen pastir slavni od Ide[166]
ki zaslijepljen ne bi od zlata
neg po čistoj pravdi otide
da 'e ljeposti ljepos plata.
A oni proklet s koga izlaze
na dan blag nam plačne kobi,
tko liposti lipos vaze,
a za zlato da grdobi!
Proklet i oni tko najprije
za izet zlato, zemlju izdube,
kad cić zlata najvrednije
običaji se u nas gube!
Po zakonu dat se imaše
lijepa Dubravka i gizdava,
sred Dubrave komu naše
u ljepoti 'e prava slava.
Miljenko je imô mili
steć Dubravku cić lipote,
nu se ukloni zakon sili:
grd ju pastir zlatom ote.
Tim su smeće srca moga
da na mjestu ne bi ovomu
Tko Grdanu bogatomu
smio se oprijet cića toga.
Ali mene većma smeta
Miljenkova uspomena,
komu 'e bila od djeteta[167]
još Dubravka narečena.
On nju žuđe, i ona njega
okom gleda vazdan blazim,
i glas danas puka svega
vjerenicim zvaše drazim,
kad iznenad sa svijeh strana
začuh opet gdi svi glase
da Dubravka za Grdana
bogatoga vjerila se.

I Miljenko ču sa mnome
tko mu ugrabi vjerenicu,
i od muke svenu u licu
i zamuknu mramorkome.
I od žalosti i od jada
tu stat veće nijesam mogô,
razmišljajuć na što sada
zločestvo nas vodi mnogo,
da na blag dan od slobode
jes tko zlatu još robuje,
i da sila s prike zgode
nad zakonim gospoduje.
Nu tko tužan ovo izhodi?
Po prilici[168] Miljenko je:
za dubje ću skrit se odi,
za čut ke su misli svoje[169] .

Skazan'je četvrto

MILJENKO ***sam***

Najljepša se vila daje
najgrđemu u prilici!
Ke ufan'je veće ostaje
nami, o verni ljubovnici?
Ljubav, vjera, služba, lipos
i običaji i zakoni,
sve bi zaman: jaču kripos[170]
grda u zlatu nemam doni.
Da li, oh jaoh, za Grdana,
najgrđega od pastijera,
mâ Dubravka segaj dana
najljepša se vila vijera?
Mâ Dubravka? Kako moja,

ako 'e druzijem dana sade,
da moj život, kî 'u dostoja,
ko prisječen dub, jaoh, pade?
  Krotku ovčicu, mirnu i blagu
vuk u gore strašni uvuče,
i n'je toga smijen'je i snagu
tko bi ukazô; jaoh, svi muče!
  Ja ću gledat na mê oči?...
Neću! Ne, ne, razlog nije
da tî ga oblak sred istoči
svijetlo sunce me prikrije.
  Da što čekam, što li pazim?
Razdijeljen sam s dragom vilom.
Što grdobu ne porazim
kâ mi život grabi silom?
  Pr'je smrknutja dana ovoga
dni imaju bit satreni
ili moji, ili onoga
tko moj život grabi meni.

Skazan'je peto

DIVJAK SATIR I JELJENKA SATIRICA

DIVJAK

  Pastiru, hvala ti, ubjen bih ja bio,
na pomoć da mi ti ne budeš prispio.
  Kaži mi tve ime, da mi te ne zabit;[171]
er ću ti sve vrime životom držan[172] bit,
  zasve da ističe[173] oku se mom sade
da imaš naličje[174] od divje mê lade.

JELJENKA

Ako imaš, kô reče, domaću tvu drugu[175] ,
kud stupaj tvoj teče za vilam po lugu?

DIVJAK

Ćudina opaka i njeka pusta bijes
uzrok su da svaka vila mi nosi svijes.

JELJENKA

Za čudo ne scijenim, bez svijesti čim hodiš,
da tako s pribjenim kostim se nahodiš.
Napravlja' se[176] i resi i čini sve što hoć',
da[177] satir ti nijesi koji se skrit nije moć.
Vrzi tja cić tega nesličnе[178] odjeće:
satira divjega pitoma vil neće;
k ljubi se povrati, od ke se odijeli,
koja te gledati u slici tvôj želi.
Ohaj se od vila, ke ti su s prikora:
ljubovca tva mila vapi te iz gora,
i još čut neć' ti glas ni poznat lipote,
a ona bi danas koja te smrti ote.

DIVJAK

Ah, gdi 'e, da ju slidim, ljubi ma večeras?
Ja ovdi ne vidim druzijeh izvan nas.
Na obranu moju bi, pastiru, ti jedan:
samomu ja tebi držan sam ovi dan.

JELJENKA

Da, da sad izide t' tva ljubi, bi li ti

htio samu nju slidjet, vile ine pustiti?

DIVJAK

Vile odsad, pače sjen mrzeća 'e meni njih:
sramotan ja i bjen danaska s vila[179] bih.
Ah, Lero Lerjane, veliki bože naš,
priko ove kad strane s vilam mene ugledaš,
na vrat me niz strmu liticu obori,
zajaz' mnom u grmu vučji glad najgori!
Ah, da sad ljubi ma izide odkuda,
ona bi bil' sama sva moja razbluda.
Pastiru, kaž' mi tim jeda ju gdi vidi,
da hrlo priletim sred klisura i hridi.

JELJENKA

N'je dalek, ovdi je ljubovca sad tvoja:
ruho ovo, ke krije tebi nju, mećem[180] ja.

DIVJAK

Što sad oči moje paze?
Jeljenka ovo mâ je vila
ka, da mene ne poraze,
pastijerom me obranila?
A ja zdiram, a ne svlačim,
neprilične ove odjeće,
i vile i njih ruha tlačim,
tebi samoj vjeran veće.
Nadaleče, nadaleče,
Podbrgatke vile prike,
teško i lele temu uvike
tko u brijeme[181] od vas ne uteče!
Ah, za druzih kô ću moći[182]
igda ostavit tu lipotu,

gdi samom sam tvom pomoći,
moj životu, u životu?
Ti me peci, ti me vari
i na volju tvoju kuha':
napravom me ne privari
n'jedna vila lijepa ruha.
Da se u dušu njeke stave
vratit tuđe, što ih slavi,[183]
ostale bi bez naprave
kako suh panj u dubravi.
Nu hod'mo i mi gdi svi hode
od najljepšijeh čuti vjeru,
na dan ovi od slobode
zahvaliti bogu Leru,
kad nas oba svom kriposti
vlas njegova 'e slobodila,
tebe od moje nevjernosti,
a od pricijeh mene vila.

Skazan'je šesto

BRŠTANKO, LJUBDRAG I GLASNIK

BRŠTANKO

Ter viđe ti sada, Miljenko gdi teče,
ili inim da smrt da, ili on da je steče?
Teške su pogube odsvud ga pritisle;
nu mali, kî ljube, što ima doć, misle.[184]
N'je slike zaisto grdoba grdobi,[185]
ma zlato ono isto kijem lijepu vil dobi
imaće moć i vlas toliko veliku
za podat večeras Miljenku smrt priku.

LJUBDRAG

Razbiram i ja to svaki čas u meni,
da moć tu ima zlato, ostajem smeteni.
Ah, prikor u dugu tamnilu neznan'ja
cić zlata drug drugu ko rob se da klan'ja!
Biće od svijeh suđeno, ako se odredi
da Miljenko općeno veličanstvo uvrijedi.[186]
Svačija tim ruka bit mu će na poraz:
na smrt ga će od puka osudit svega glas.
Tim njegovu smrt istinu
sa mnom odsad plači i cvili,
misleć kako pastir mili
cić grdobe zlatne izginu.
O Miljenko, vjerenikom
čim večeras svak te pazi,
jaoh, s neharnom zgodom prikom
nemila te smrt porazi!

GLASNIK

Tko ovo sada nepravedno
s Miljenkove smrti cvijeli,
kad vaskolik puk se ujedno
š njim raduje i veseli?

LJUBDRAG

Što spovijedaš, o Radmile,
pravi je uzrok nami od cvila:
najgrđemu s prike sile
najljepša je dana vila.
I Miljenko cića toga,
kî Dubravku sam[187] dostoji
ko najljepši mjesta ovoga,
ako n'je umro, za umrijet stoji.

GLASNIK

Kî plač, kâ smrt? Miljenko je
zdrav, živ, veseo, čestit svime:
smirio je želje svoje,
Dubravka je lijepa š njime.
Vjerenik je on izbrani
na ovi blag dan u Dubravi:
vile, pastiri i gorani,
svak ga slidi, svak ga slavi.

BRŠTANKO

On vjerenik Dubravčin je
ka se vjeri za Grdana?
Čut nam čini[188] , kî način je
bio toj zgodi segaj dana.

GLASNIK

Od pastira družbe naše
do najmanjijeh pastirica
vjerenik se Grdan zvaše
a Dubravka vjerenica.
I redovnik bješe tima
u Lerovu crkvu[189] uljezô,
da bi od vjere među njima
vijeku vječni vez zavezô.
Svetilište[190] on najprije
po običaji davnjoj čini:
"Hoja, Lero, Dolerije!"
vapijaše vas puk ini.
Jaganjčić se bez biljega
u žeravi živoj spraži
i, što rađa zemlja, od svega
prikaza se plod najdraži.

Ali na ognju plam potamni,
pod nami se tle ustrese,
crkva od groma bukom zamni,
a stup Lerov[191] znojaše se.
Na ovo čudo vas puk stoja
ko zapanjen, ter ne prista[192]
Dolerija, Lero i Hoja
zvat na pomoć segaj mista.
Nu što imena od tih veće
bogova se od nas zvahu,
trešnje[193] , buke i od smeće
huđa zlamen'ja izhođahu.
Nu čim svač'ja lica blide
i svak treptit ne pristaje,
eto Miljenko u crkvu ide,
izvan sebe ko vas da je.
Na došastje Miljenkovo
prista trešnja, gromnja umuknu,
prosvjetljen'je oganj novo
uze i u čis plamen buknu.
Bog razvedri Lero sliku
i, da vidi mladi i stari,
nje lijepu ljubovniku
u obraz jedan zrak udari.
Svak to uze za zlamen'je
da vlas višnja to učini,
da Miljenko sadružen je
lijepoj Dubravci, a ne ini.
Tim vaskolik puk se uzbuni
i zavapi u sve glase
da se volja božja ispuni,
dočim lijepu lijepa dâ se.
Iz ruka se tako ote
Grdanovijeh lijepa vila
i dâ komu cić lipote
nje pristoji ljepos mila.
Tim Miljenko sad, veseliji

i čestitiji neg ikada,
lipos dragu ku sveđ želi,
kad manje ufa[194] , steče sada.

LJUBDRAG

Poznam i to, rijet je trijebi,
vrh vladanja svijeh na svitu
da vladalac višnji s nebi
ima pomnju posobitu.
Da se on danas ne nadkloni
vrh Dubrave ove naše,
po tle iđahu svi zakoni,
sloboda se satiraše.

GLASNIK

Ali eto gdi skače k nam kolo satira:
poznat je kuhače i glumce od pira.
Na gozbe sve naše oni su sveđ zvani,
er bez njih tamaše ni smijeha nigdi nî.
Nu veće svatovi kupe se na pospjeh:
u svadbu ho'te i vi! Sve što znah, sve vam rijeh.
Brštanko, tebe sam prvijencom[195] došô zvat,
a Ljubdrag nad svim nam obran je stari svat.

Skazan'je sedmo

GORŠTAK, VUK DIVJAK, SATIRI, JELJENKA SATIRICA I SKUP PASTIRA

GORŠTAK

Zapekle se od družine
pečenice bijehu sočne,
a to da se bolje pine[196] ,
kad obilna gozba počne.
Da kad kuša slad mila se
od jestojske i od pitja,
svačije srce razigra se
ćuteć miris draži od cvitja.
Da zažare i obesele
i lica se i pogledi,
i da u smijehu slađe vele
i u radosti svak besjedi.
Da razlike igre igraju
i skladne se poju pjesni,
mladi i stari uživaju
siti, pjani i obijesni.

SKUP

Igra' kolo, skoč'mo bolje
svak se kaži dobre volje!
Na pir, na pir hod' svak hrlo,
spravi trbuh, čisti grlo,
da se ije, da se pije,
Hoja, Lero, Dolerije!

GORŠTAK

Žarka kaplja dobra vina
nebeska je mana istina[197] ,
sred ljuvena slatka piva
češće griska' i celiva'.
Na pir, na pir, da se ije,
Hoja, Lero, Dolerije!

VUK

Kapun pečen svijetla lica
i ljuvena jarebica,
ko najljepše segaj mjesta
zet nami su i nevjesta.
Na pir, na pir, da se ije,
Hoja, Lero, Dolerije!

GORŠTAK

Ah, što slađe može biti
nego jesti sveđ i piti:
zdravje, snaga, život, bitje
jeden'je je nami i pitje.
Da se ije, da se pije,
Hoja, Lero, Dolerije!

DIVJAK

Sve je spravno, sve gotovo
u čas dobar vesel'je ovo:
glumče, bubnju, udri! Gdje ste?
Evo zeta i nevjeste!
Da se uživa, igra i smije,
Hoja, Lero, Dolerije!

Skazan'je osmo

MILJENKO, DUBRAVKA, REDOVNIK, SKUP PASTIRA I VILA

SKUP

Hod', od pira bože, hodi,
igre mile s nami vodi,

združi, sjedini
pod pjesni medene
ove ljuvene.

REDOVNIK

Vjerenici obrani dostojno nad sve ine
kroz ures izbrani ljepote istine,
na ugodan, na skladan vez slatki od vire,
sloboda na blag dan čim skupi pastire,
nebo vam odzgori vjeru ovu svjedoči
i vrh vas otvori od zvijezda sto oči,
skladno svi jezici sred ove Dubrave
da u časti i dici hvale vas i slave.

MILJENKO

Evo uza me moga dobra,
evo uza me moga blaga,
evo lijepa, evo draga,
ku moj život služit obra.

DUBRAVKA

O prislatko, o jedino
drago ufan'je, željno meni!
O uresu moj ljuveni,
noći moje sunce istino!

SKUP

Hod', od pira bože, hodi,
igre mile s nami vodi,
združi, sjedini
pod pjesni medene

ove ljuvene.

MILJENKO

Eto dođe željno vrijeme,
lijepi raju duše moje,
da snijeg puti rajske tvoje
grlim rukam ognjenijeme.

DUBRAVKA

Ja sam ona ke lipotu
verno ljubi, dvorno slavi,
o gizdava mâ ljubavi,
o jedini moj životu!

SKUP

Hod', od pira bože, hodi,
igre mile s nami vodi,
združi, sjedini
pod pjesni medene
ove ljuvene.

MILJENKO

Oba smo u cvit od mladosti:
hod'mo na što srca žude,
na ljuvene na razblude,
na celove, na radosti!

DUBRAVKA

Daj, da veće hodi k meni,
na medene igre hrli:

ah, celivaj, miluj, grli,
drag pokoju moj ljubljeni!

MILJENKO

Čim raskoše tve razbira,
zameta se srce u lasti.

DUBRAVKA

U tvojoj sam, dušo, vlasti:
uzmi što hoć' bez ozira.

SKUP

Hod', od pira bože, hodi,
igre mile s nami vodi,
združi, sjedini
pod pjesni medene
ove ljuvene.

Skazan'je deveto

REDOVNIK IZ CRKVE S INIJEM PASTIRI

REDOVNIK

Pastiri, pokli svi i riječima i djeli[198]
sva smo veće u crkvi činjen'ja dospjeli[199] ,
još vršit trijebi je, da se blag dan resi,
što činit ostaje pod vedrijem nebesi.
Iz svijeh tijem usti u skladu jedan glas
ovako izusti i klikni večeras:

"O lijepa, o draga, o slatka slobodo,
dar u kom sva blaga višnji nam bog je dô,
uzroče istini od naše sve slave,
uresu jedini od ove Dubrave,
sva srebra, sva zlata, svi ljudcki životi
ne mogu bit plata tvôj čistoj lipoti".

SKUP

O lijepa, o draga, o slatka slobodo,
dar u kom sva blaga višnji nam bog je dô...

REDOVNIK

Svak redom dar ovdi kî ima najdraži
sad našoj slobodi čestitoj prikaži.
O svijetla božice, eto i ja na tvu čâs
najprvi sej ptice puštavam večeras,
da, kô[200] one steru krila
sad slobodne svud po nebi,
i sloboda prostre mila
sej Dubrave glas po tebi.

SKUP

O lijepa, o draga, o slatka slobodo,
dar u kom sva blaga višnji nam bog je dô...

MILJENKO

Milosna, jedina božice svijeh strana,
tebi u dar maslina od mene 'e podana,
da, kô u miru uz vil moju
željen'je se mê ispuni,
tako vlas tvâ da u pokoju

čestitijem nas vijencom kruni.[201]

SKUP

O lijepa, o draga, o slatka slobodo,
dar u kom sva blaga višnji nam bog je dô...

DUBRAVKA

Ovi cvit rumene i lijepe ružice
primi sad od mene, o lijepa božice,
da, kô ona cvijetju ostalom
sadružena ures dava,
tako slavom tvôm i hvalom
da 'e hvaljena i mâ slava.

SKUP

O lijepa, o draga, o slatka slobodo,
dar u kom sva blaga višnji nam bog je dô...

ZAGORKO

Slobodo ugodna, uzdahe, plač i vaj
od mene slobodna na tvu čas primit haj,
da, kô se oni sad od mene
zajedno s rikom[202] suza dile,
da se odijele i spomene
od mê prike tako vile.

SKUP

O lijepa, o draga, o slatka slobodo,
dar u kom sva blaga višnji nam bog je do...

DIVJAK

Slobodo, odveće ugodna svakomu,
primi ove odjeće vilinje za čas mû,
da, kô š njima sve ludosti
i taštine zdrijeh i skinuh,
tako da opet s tvôm kriposti
vik[203] ne svežem što prikinuh.

SKUP

O lijepa, o draga, o slatka slobodo,
dar u kom sva blaga višnji nam bog je dô...

JELJENKA

Slobodo, pogleda' na mene odizgar,
i ovi kus meda htjej primit za drag dar,
da, kô sladak bez primjese
med je sobom po naravi,
nad svijem ke se tuđijem rese
tako i ljepos da mâ slavi.

SKUP

O lijepa, o draga, o slatka slobodo,
dar u kom sva blaga višnji nam bog je dô...

VUK

Slobodo jedina, na tvu čâs sasma rad
čašu ovu ja vina naslužih punu sad:
čini, kô si ti utjeha
Dubravi ovoj na sem sviti[204] ,
da i čašica ova od smijeha

meni je ures vjekoviti.

SKUP

O lijepa, o draga, o slatka slobodo,
dar u kom sva blaga višnji nam bog je dô...

GORŠTAK

Slobodo, za malu tvoju čâs ne primi
ovu mû sviralu skladnu ovdi nad svimi:
neka uvik svi pastiri
i sve vile prigizdave
tance vode gdi ona sviri
u dan ovi sred Dubrave.

SKUP

O lijepa, o draga, o slatka slobodo,
dar u kom sva blaga višnji nam bog je dô...

PASTJERIĆ 1

Slobodo, i ovi košičić pun kriješa
među inijem darovi od mene izmiješa',
a to, er ću ja ufati
da mi od tebe pomoć doć će
i da mi ćeš opet brati,
dokle uzrastem, s dubja voće.

PASTJERIĆ 2

Sira ovo što mati ručku mi jutros da,
slobodo, podati tebi ću ja sada,
a to, i ja unaprijeda

neka budem tvojom vlasti
sira, masla, mlijeka i meda
slobodnije majci krasti.

SKUP

O lijepa, o draga, o slatka slobodo,
dar u kom sva blaga višnji nam bog je dô...

REDOVNIK

Sad, nebo, usliši, usliš'te, bogovi,
što u glas najviši na dan vas molju ovi,
i ti, kâ iz ruka svih primi darove
proz ma usta od puka svega čuj molbe ove:
Eto vile prigizdave
zlatne prame cvijetkom rese,
a goranin divji izljeze
s vijencem bornim[205] oko glave.
Eto pastijer sred livada
pod svirôku pjeva svoju;
eto u miru i pokoju
dva najljepša ljubav sklada.
Dubrava ova slavna svudi
opet zelen svu 'e primila;
opeta se razgojila
u pokoju kî svak žudi.
Bez oblaka u vedrini
vrhu nje se nebo kaže,
tihi vjetric u njoj draže
dzorne hlatke čuti čini.
Skladni puci, mirna sela,
travna polja, doba ugodna,
pune njive, dubja plodna,
rojne čele, stada cijela.
Tim pospješno, moji mili

kî resite ove strane,
u slobodi slatkoj stane
čim ste u miru obljubili,
u jedinstvu, u ljubavi
neka draži dan izlazi,
ovdi našim skladnim glasi
sloboda se draga slavi!

SKUP

O lijepa, o draga, o slatka slobodo,
dar u kom sva blaga višnji nam bog je dô,
uzroče istini od naše sve slave,
uresu jedini od ove Dubrave,
sva srebra, sva zlata, svi ljudcki životi
ne mogu bit plata tvôj čistoj ljepoti!

---

161. ***proteče*** - protrči
162. ***ke ne čini*** - koje ne učini
163. ***da zlo steče*** - da dobije zlo, tj. da se s njim zlo postupi
164. ***ne usta*** - ne uze, ne poče
165. Bio bi kao lanjski snijeg (ne bi te više bilo), da te nije obranio jedan pastir.
166. ***pastir slavni od Ide*** - Paris, koji je odgojen na planini Ida iznad Troje (danas *Kaz Dagh* u Turskoj), koja se često spominje u starogrčkim mitovima, i koji je upravo na toj planini dao jabuku s natpisom "najljepšoj" Afroditi, koja mu je obećala Helenu, što je bio povod Trojanskom ratu
167. ***od djeteta*** - još kao dijete
168. ***Po prilici*** - po izgledu
169. ***svoje*** - njegove
170. ***kripos*** - snagu
171. ***ne zabit*** - ne zaboravit

172. ***držan*** - dužan
173. ***ističe*** - čini
174. ***da imaš naličje od divje me lade*** - da nalikuješ mojoj divljoj dragoj
175. ***domaću tvu drugu*** - suprugu, ženu
176. ***Napravlja' se*** - napravljaj se, tj. dotjeruj se
177. ***da*** - jer
178. ***neslične*** - neprikladne
179. ***s vila*** - zbog vila
180. ***mećem*** - odbacujem, skidam
181. ***u brijeme*** - na vrijeme
182. ***za druzih kô ću moći*** - zbog drugih kako ću moći
183. ***Da se u dušu njeke stave / vratit tuđe što ih slavi*** - da se neke po duši sjete vratiti tuđe što ih čini lijepima
184. ***nu mali, kî ljube, što ima doć, misle*** - no malo onih koji su zaljubljeni razmišlja o onome što ima doći (o posljedicama)
185. ***N'je slike zaisto grdoba grdobi*** - nejasan stih: grdoba grdobi nije slična
186. ***Biće od svijeh suđeno, ako se odredi / da Miljenko općeno veličanstvo uvrijedi*** - svi će ga osuditi ako se utvrdi da je Miljenko uvrijedio veličanstvo (valjda suce ili vlast)
187. ***sam*** - jedini
188. ***Čut nam čini*** - daj nam čuti, reci nam
189. ***crkvu*** - hram
190. ***Svetište*** - žrtvu
191. ***stup Lerov*** - Lerov kip
192. ***ne prista*** - ne presta
193. ***trešnje*** - potresi
194. ***kad manje ufa*** - kad se najmanje nadao
195. ***prvijencom*** - za kuma
196. ***pine*** - pijucne, popije
197. ***istina*** - istinska, prava
198. ***djeli*** - djelima
199. ***dospjeli*** - dovršili
200. ***kô*** - kako

201. Prvi stihovi ***Jeđupke**:*

Višnji gospod, gospodične,
čestitijem vas vencem kruni,
i želin'je vaše izpuni,
er ste suncu sve prilične.

202. ***rikom*** - rijekom

203. ***vik*** - nikad

204. ***na sem sviti*** - na ovom svijetu

205. ***bornim*** - od bora

Rječnik

bat - batina
biglisati - pjevati
bijes - obijest
bio - bijeli
bioci - bjelanjci (od jaja)
bitje - stanje; biće
bjaka - bjelilo
bo - jer
brače - vok. od *bratac*; kao uzrečica koristi se i za ženske osobe
brandusa (tal.) - pramen; trak
brečad - paščad
brijeme - vrijeme
brštan - bršljan
buklija (novogrč.) - čutura, vrč, pehar
busak - grm

celov - cjelov, poljubac
cić, cića, cijeć, cijeća - zbog, radi
cklo - staklo
ctiti - cvjetati

čâs - čast
čersa (lat. ***cerussa***) - bjelilo, pomada
česa - čega
čim - pošto, dok, kada
činjen'je - čin (u drami); djelo
čis - čist
čitati - častiti; poštivati
čuti - osjetiti, osjećati (pored običnog značenja); ***čuti se*** - osjećati se

ćudina - ćud

da - ali, nego; da
da' - daj
daj - bar (pored uobičajenog značenja)
daleče - daleko
daž - dažd, kiša
dedeliti - blebetati
di - gdje
dilo - djelo
dme - puše (od gl. ***dumati***)
dobit - pobjeda
dobiti (prez. ***dobudem***) - pobijediti
Dolerija - v. ***Hoja***
domaća - supruga, žena
dospjeti - dovršiti,završiti
družiti (se) - združiti (se), povezati, spojiti
držan - dužan
dubje - hrastovi; stabla, šuma
dubrava - šuma
dvaš - dvaput
dvoran - uslužan
dzora - zora

er - jer

glunac, glumac - zabavljač, svirač; glumac
godište - godina
goran - stanovnik gore, pastir
grabša - grabež
grem, gre - v. ***gresti***
gresti (prez. ***grem***) - ići
groznik - grozd

hajati - mariti
harba (tur.) - koplje, helebarda

hitros(t) - lukavstvo, vještina
hlepiti, hlipiti - željeti, čeznuti, težiti
hoć' - hoćeš
Hoja, Lero, Dolerije - božanstva iz stare (pra)slavenske mitologije, često se spominju u narodnom pjesništvu u zakletvama, zazivima i sl.
hrlo - brzo
htjej - imperativ od gl. *htjeti*, ushtjedni

ijed - otrov
iman'je - blago, stoka (pored običnog značenja)
istin - istinit, pravi
istino - istinito
istoč - istok
ištom - tek
iti - ići
izbran - odabran, izabran
izeti - uzeti; izvaditi, izvući; ***izeti se*** - osloboditi se
iziti - izići
izješa - izjelica

jalovica - mlada krava što još nije bila steona
jeda - eda, da li, zar
jedzero - jezero
jej - sova, jejina
jes - jest
jestojska - hrana

kâ - koja
kajpa (lat.) - krletka, kavez, koš
kako - kao
kami - kamen
kapun (tal. *cappone*) - kopun, uškopljeni pijetao
kar - karanje, kazna; svađa
kartati (tal.) - mazati, žbukati
kî - koji

kijem - kim
klačiti (lat.) - bijeliti, krečiti, žbukati (usp. ***klak***)
kladenac - izvor; zdenac, bunar
klak (lat.) - bjelilo, vapno, žbuka
klikovati - zvati, pozivati, dozivati
kô - kal, blato
kô - koje; kako, ako, kad, pošto
kobiti - slutiti, zazivati (zlo, zlu kob)
kolikrat - koliko puta
kon - kod
kos - kost
krepos - snaga, moć; vrlina, krepost
kriješa - trešnja
kripos - snaga, moć; vrlina, krepost
kroz (što) - zbog (čega)
ktiti - htjeti
kuf - labud
kuhač - kuhar
kukuljava - vrsta ptice ševe
kupjenica - dem. od *kupjena*, kupina
kus - komad, zalogaj

lačan - gladan
lada - žena, supruga
lasno - lako
las(t) - uživanje
laziti - šuljati se, puzati
Lero - v. ***Hoja***
lipos - ljepota
lir (grč.) - ljiljan
lis - list
lito - ljeto; godina

ljepos - ljepota
Ljubav - bog ljubavi, Amor, Eros
ljubi - draga; žena, supruga
ljubovnik - onaj koji ljubi; ljubavnik; zaručnik; muž, suprug

ljuven - ljubavni
ljuvezan - ljubav

ma - ali
mâ - moja
mast - boja
mastiti - bojati
mê - moje
mita - mito, nagrada
mješnica - mijeh s dvije svirale
moguć - moćan
môj - mojoj
môm - mojom
mû - moju
mučati - šutjeti
muka (tal.) - brašno
murva - dud

nahoditi se - nalaziti se
najpretlji - najdeblji
naprava - ukras
napravljati se - dotjerivati se
narečen - obećan
neć' - nećeš
neharan - nezahvalan
nepokoj - nemir
nepomstvo - nebriga
nepristav - neprestano, bez prestanka
nesličan - neprikladan, nepriličan
nesvijes - ludost
nî - nije

nje - njih; njezin

obeseliti - razveseliti
obran - odabran, izabran

obrati - izabrati, odabrati
obratiti - okrenuti; prevrnuti, baciti; ***obratiti se*** - pretvoriti se
obstrijeti se - ograditi se
odhoditi - odlaziti
odi - ovdje
odijeliti se - rastati se
odzgori - odozgo
ohajati se - ostaviti se, okaniti se
omraza - mržnja
ončas - odmah
općen - zajednički, opći; uobičajen
oprhao - opaljen, osušen
osnovati - naviti pređu (kod tkanja)
ozir - obzir

Pan - antički bog šuma, pokrovitelj stada i pastira
pasti se - napasati
paziti - opaziti, vidjeti
pečôna - pečalna, tužna, žalosna
pengati (lat.) - slikati, bojati, kititi
pića - hrana
pitje - piće
pivo - piće
plah - silovit, strašan
plijeno - plijen
pljeziti - puziti, plaziti; penjati se
poguba - pogibelj, opasnost
pohuljen - poharan, pogrđen
pojati - pjevati
pokli - pošto
pokoj - mir
pokojan - miran
pomiljati - pomaljati se, pojavljivati se
pomnja - pažnja, briga
pospjeh - brzina, žurba; ***na pospjeh*** - brzo, žurno
potežati se - smucati se
potište - potisne

predati - bojati se
prežiti - vrebati
prhala - vrpce
prî - prije
pribjen - prebijen
pridobiti (prez. ***pridobudem***) - pobijediti
prignutje - naklonost
prijazan - ljubaznost, prijateljstvo, ljubav
prilika - lik, slika, izgled; ***biti prilika*** - biti nalik, biti sličan
primalitje - proljeće
privar - prijevara, obmana
procavtiti - procvjetati
proz - kroz
put – tijelo (pored drugih značenja)
puziv - kolebljiv

raspinati - razapeti
razbluda - nježnost, maženje; uživanje, naslada
razdijeljen - odvojen
razdion - odijeljen, razdijeljen
razgojiti - razdebljati, razjačati, uvećati
razlik - različit
razlog - razum, razbor; razlog; pravo
razložiti - umovati, razlozima dokazivati
rijeti - reći
rijez - obrezivanje (loze)
rud - kovrčav
rudež - kovrča
rug - ruglo
rvati - oboriti, rušiti

sabljude - v. ***sabljusti***
sabljusti (prez. ***sabljudem***) - sačuvati, zaštititi, obraniti
samohoć - samovoljan
saviše - suviše
scijeniti - misliti, smatrati, držati
segaj - ovoga, toga

sej - ove, te
shraniti - sačuvati
sičijati (prez. ***sičijem***) - izjedati, sušiti
sivati - sijevati, sjajiti
sjever - sjeverni vjetar
skazan'je - prizor (u drami)
skrovno - kradom, potajice
skup - škrt, lakom
slavic - slavuj
smeća - smutnja, nemir
smetati - unositi nemir
smeten - smućen, nemiran
spila - spilja
spomena - uspomena
spovijedati - pripovijedati, pričati
spravan - spreman
spravljati (se) - spremati (se)
spražiti - spržiti
srtiti - nasrtati
staglić - češljugar
stan'je - stan, boravište
stavljati se - zapažati, vidjeti; misliti
stinuti se - slediti se
stoklasa - ječam; vrsta trave, žuk
strana - kraj, zemlja, država
stravljen - začaran, očaran
struka - vrsta; rod, pleme
stučiti se - spojiti se, sastaviti se
stup - korak, hod; kip
stupaj - korak
sveđ - uvijek, neprestano, stalno
svetilište - žrtva
sviditi se - osvijestiti se, doći k sebi
svijem - sasvim
svîm, svime - sasvim
svititi - svijetliti
svjet - savjet

svjetlji - svjetliji
svudira, svudire - svugdje

šesteriti - brbljati
šoja - sova, ćuk

tač - tako
tamaša (tal.) - šala, podsmjeh, poruga
tanačac - ples
taš(t) - tašt, isprazan; uzaludan; bezvrijedan, ništavan
teći - trčati
teg - rad, obrađivanje zemlje
tej - te
težiti - raditi, obrađivati zemlju
tî - taj
tijek - trk
tijem - tim; stoga, zato
tim - tim; stoga, zato
tiriti - tjerati, vršiti
tlačiti - gaziti
toli - toliko
trajati - provoditi, živjeti
trator - tratinčica, krasuljak
traviti - očarati, opčiniti
trg - trgovina
trijebi je - potrebno je
trud - muka, napor
tva - tvoja
tve - tvoje
tvu - tvoju

udilje - dalje; smjesta, odmah
ujedno - zajedno
umrli - smrtni
ureda - odmah, brzo
ures - ukras

ušto - dok
utješati - utješiti, tješiti
uvadica - navada, običaj
uziti - uzići, popeti se
uzlotriti se - izopačiti se, postati lotar (lupež)
uzmnažati - umnažati, povećavati, pojačavati

vaj - jad, nesreća; uzvik: jao!
vapiti - dozivati, zazivati upomoć
variti - kuhati
vas - sav
vazdakrat - uvijek
vazeti - uzeti
veće - više
vedaš - star
veska (tal. *vischio*) - ljepilo za ptice; zamka
viđ - vidi
vik, viku - uvijek; uz negaciju: nikad
vil - vila, draga
vir - izvor
vlas - vlast; moć
vrći - baciti
vrh, vrhu - nad, iznad, povrh, ponad
vrl, vrli - zao
vrz', vrzi - baci, odbaci (v. ***vrći***)

zabiti - zaboraviti
zabušiti - zaglušiti
začinati - pjevati
zaći - zalutati
zaklad - zalog
zaman - uzalud
zasve - premda, iako
zašto - jer
zatjecati se - natjecati se
zavrći (prez. ***zavrzem***) - odbaciti
zavrze - v. ***zavrći***

zdirati - razdirati, trgati
zenuti - prolistati, klijati, zelenjeti se
zlamen'je - znak
zločestvo - zloća
zrak - zraka; pogled
zučati - zvučati, svirati

žlje - zlo
žuber - pjev (ptica)
žuberiti - pjevati (o pticama)

Bilješka o autoru

Ivan Gundulić

(Dubrovnik, 9. 1. 1589 - Dubrovnik, 8. 12. 1638.)

Ivan (Dživo Fran) Gundulić (talijanski Giovani Gondola) dubrovački je barokni pjesnik i dramatičar, jedan od najvećih pisaca starije hrvatske književnosti.

Rođen je u vrlo uglednoj vlasteoskoj obitelji i ima, što se javnog života tiče, tipičnu biografiju dubrovačkog plemića. U Dubrovniku je završio humanističku gimnaziju, gdje mu profesor bio pisac i prevoditelj Camillo Camilli, autor nadopune Tassova *Oslobođena Jeruzalema*. U svom je gradu proveo cijeli život. Oženio se 1628. godine Nikom Sorkočević s kojom je imao sinove Frana (maršal austrijske vojske, autor putopisa po Rusiji), Šiška (pjesnik) i Mata, te kćeri Madu i Dživu. Godine 1608. godine postao je članom Velikog vijeća, 1636. godine biran je za senatora, a od 1638. godine ušao je i u Malo vijeće, vladu Dubrovačke republike. Nadležna tijela izricala su mu opomene i novčane kazne bezuspješno se nadajući da će ga tako privoliti da sudjeluje na sjednicama, ali je očito da je Gundulića više zanimao književni rad. Obavljao je različite javne službe te je bio sudac, senator, carinski službenik, nadzornik oružarnice, nadzornik žitnice itd. Istovremeno se bavio obiteljskim poslovima i

odvjetništvom. Dva je puta bio knez Konavala, a da ga rana smrt nije spriječila, najvjerojatnije bi bio biran za kneza Republike (otac mu Fran je biran za kneza 5 puta, a knez je bio i sin Šiško).

Gundulić je u mladosti napisao deset *melodrama* ili *libretističkih drama* (tragikomedija), prijevoda talijanskih opernih libreta ili obrada libretističkih mitoloških motiva. Melodrame su u to vrijeme bile u cijeloj Europi vrlo cijenjen žanr i obilježit će dramsko stvaralaštvo u Dubrovniku u cijelom 17. stoljeću. Nazivajući ih *porod od tmine,* u duhu protureformacije i katoličke obnove, Gundulić se u predgovoru zbirke *Pjesni pokorne kralja Davida* (Rim, 1621) odrekao svojih ranih dramskih djela. Od deset drama koje spominje u tom predgovoru, *Adon, Galatea, Čerere, Kleopatra, Koraljka od Šira* i *Posvetilište ljuveno* su izgubljene, u potpunosti su sačuvane *Arijadna* ("s velicijem slavami bi jur prikazana u našemu Dubrovniku", kaže Gundulić u posveti, a tiskana je u Anconi 1633), nastala na temelju Rinuccinijeva komada *Arianna* (1608), te *Prozerpina ugrabljena*, dok su od *Dijane* i *Armide* sačuvani kratki odlomci. Moguće je da su sve rane Gundulićeve drame izvođene, u periodu između 1606 i 1620. Melodrame je pratila glazba i ples, odnosno dio stihova - najviše korovi - su se pjevali, pa ih se smatra pretečama opere. O glazbi koja je pratila Gundulićeve libretističke drame ne znamo ništa. U Gundulićevo vrijeme u Italiji opera je već poznata (prva opera, *Dafne* Jacopa Perija nastaje 1597. godine). Adaptirajući operne librete, dubrovački književnici 17. stoljeća rade "redukcije opernog spektakla" (S. P. Novak), prilagođavajući ih dubrovačkim scenskim prilikama.

Gundulić se u spomenutom predgovoru nije odrekao samo drama. Odrekao se i svojih mladenačkih ljubavnih pjesama, koje tako nisu sačuvane. Od Gundulićeva svjetovna pjesništva sačuvan je prijevod G. Pretijeve *Amante timido* (*Ljubovnik sramežljiv*), prigodnica *Visini privedroj Ferdinanda II. velikog kneza od Toskane*, te elegija *Žalosno cviljenje u smrt gospođe Marije Kalandice.* Njegovo religiozno pjesništvo okupljeno je u zbirci *Pjesni pokorne kralja Davida* koja uz slobodne prepjeve biblijskih psalama sadrži i teološko-meditativnu pjesmu *Od veličanstva božijeh.*

Suze sina razmetnoga (objavljene u Veneciji 1622), također su pobožne

tematike. Riječ je o djelu nadahnutom religiozno-didaktičnim pjesništvom talijanske književnosti (L. Tansillo i E. Valvasone) kojim Gundulić utemeljuje unutar hrvatske barokne književnosti popularan žanr religiozne poeme (I. Bunić, I. Đurđević, A. Kanižlić i dr.).

Najpoznatije Gundulićevo djelo je ep *Osman*, koji u osmeračkim katrenama prikazuje cijeli niz paralelnih zbivanja i epizoda kojih su okosnica Gunduliću suvremeni događaji: uspon i pad turskoga sultana Osmana II nakon poraza kojega mu je 1621. kod Hoćima nanio poljski kralj Vladislav. Iako sačuvan u velikom broju rukopisnih primjeraka, ep je tiskan tek 1826. godine, ali je unatoč tome bio "najčitanije djelo starog Dubrovnika" (Slamnig).

Iz neutvrđenih razloga *Osmanu* nedostaju dva središnja pjevanja (14. i 15.) koja kasnije napisali P. Sorkočević (1826), M. Zlatarić (1826), te I. Mažuranić (1844) čija se nadopuna smatra najuspjelijom. Danas prevladava mišljenje da dva pjevanja koja nedostaju Gundulić nije niti stigao dovršiti.

Gundulić se u *Osmanu* dijelom vraća pesimističnim tonovima svojih religioznih djela, kroz brojne refleksije o prolaznosti. Po svojim formalnim svojstvima *Osman* je u potpunosti barokni ep, ali se oslanja i na narodno pjesništvo.

* * *

Najglasovitije Gundulićevo dramsko djelo je alegorijska, polimetrična, tročinska drama *Dubravka.* Izvedena je 1628. godine u Dubrovniku "prid Dvorom" i predstavlja autorov povratak dramskom književnosti nakon njegovog odricanja od ranijih dramskih djela. Tiskana je prvi put tek 1837. godine.

Dubravku karakteriziraju optimizam i vedriji tonovi. Formom je pastorala, po talijanskim uzorima toga doba (Guarini: *Vjerni pastir*; Tasso: *Aminta*; Sannazzaro: *Arkadija*). Koriste se različiti stihovi (peterac, osmerac, dvostruko rimovani dvanaesterac). Jedna od

baroknih odlika *Dubravke* činjenica je da se događaji, čak i oni ključni, često ne prikazuju, nego samo prepričavaju. Radnja je smještena u neodređeno mitsko vrijeme, svojevrsni "zlatni vijek", a tema je izmišljeni narodni običaj slavljenja božice slobode i ženidbe najljepšeg mladića i djevojke.

Alegorija u *Dubravci* protumačena je kao apoteoza dubrovačkog aristokratskog političkog ustroja: Dubrava je Dubrovnik, Miljenko vlastela, podmukli i ružni Grdan građanstvo koje se želi domoći plemstva ženidbom s plemkinjama. Zanimljiva je pojava lika ribara iz Dalmacije, kroz kojega se sloboda Dubrovnika stavlja u antitezu s podjarmljenosti mletačke Dalmacije, te likovi satira koji simboliziraju poroke, a koji u *Dubravku* unose elemente komičnog. Gundulić slavi platonistički ideal grada-države u kojemu vladaju najbolji, ali *Dubravka* je istovremeno i svojevrsna utopija (D. Fališevec).

U novije doba *Dubravka* se prvi put izvodi 1888. u Zagrebu, na tristotu godišnjicu pjesnikova rođenja, uz glazbu Ivana Zajca i u režiji Andrije Mandrovića, i to je prva izvedena dopreporodna drama u novom hrvatskom kazalištu. Glasovita je izvedba 1913. u Maksimiru, na otvorenom, u režiji Josipa Bacha, a vrijedi spomenuti još i izvedbu iz 1933, kada *Dubravku* pred Kneževim dvorom u Dubrovniku u režiji Tita Strozzija postavlja ansambl HNK iz Zagreba. Izvedbe *Dubravke* su imale veliki značaj u nacionalnom i političkom kontekstu 19. i 20. stoljeća. Osobito su poznati stihovi poznati kao *Himna slobodi* koje je uglazbio Jakov Gotovac ("O lijepa, o draga, o slatka slobodo..."). Osim Gotovca, *Dubravku* su uglazbili Ivan Zajc, Antun Dobrović i Ivo Malec.

Tekst prema:

- *Djela Dživa Frana Gundulića*, treće izdanje, prir. Đuro Körbler, Stari pisci hrvatski knj. 9, JAZU, Zagreb 1938.

Impressum

Nakladnik:

Bulaja naklada d.o.o
Radnički dol 8
10000 Zagreb

tel. (besplatni): 0800/285252
(0800/BULAJA)

info@bulaja.com
www.bulaja.com

Urednik: Zvonimir Bulaja

Dizajn i prijelom: Bulaja naklada d.o.o.

Tehnička realizacija: Bulaja naklada d.o.o.

Oblikovanje naslovnice: Zvonimir Koščak

Za nakladnika: Zvonimir Bulaja

Pri pripremi ove elektroničke knjige uložen je maksimalni mogući trud i pažnja, te su svi uključeni materijali pažljivo kontrolirani, korigirani i testirani. Međutim, Bulaja naklada d.o.o. i autori ne mogu biti odgovorni za bilo kakve štete, izravne i neizravne, prouzročene upotrebom ove elektroničke knjige, odnosno pogreškama u tekstovima (nekompletni, netočni ili oštećeni podaci, greške pri unosu i slično).

Autorska prava na djela Ivana Gundulića su istekla, i ona su sada javno dobro koje se nesmetano može kopirati. Međutim, sva autorska prava na opremu knjige (rječnik, napomene, bilješka o piscu...) su pridržana.

ISBN: 978-953-328-084-4

© 2011. Bulaja naklada d.o.o.